colendos romani ante crediderunt:
populuʒ ſuũ in egipto de paucisſimis
multiplicauit: et inde ſignis mirabili=
bus liberauit. Nec lucinam mulieres
ille inuocauerũt. quãdo eaꝝ partus
ut miris modis multiplicaret᷑. et gẽs
illa incredibiliter creſceret ab egipti=
orũ pſequentiũ crudelitate et infan=
tes omnes necare volentiũ manibus
ipe liberauit ipe ſuauit. Sine dea ru=
mina ſuxerũt: ſine cunina in cunis fu=
erunt: ſine eduluca et potina. eſcaʒ po=
tumqʒ ſumpſerũt: ſine tot dijs pueri=
libus educati ſunt. Sine dijs coniu=
galibus coniugati: ſine cultu priapi
coniugibus mixti. Sine inuocacõne
neptuni mare tranſeũtibus diuiſũ pa
tuit: et ſequentes eorũ inimicos fluc͞ti
bus in ſe redeũtibus obruit. Nec cõ=
ſecrauerunt aliquã deam mannã qñ
de celo mãna ſũpſerunt: nec quando
ſitientibus aquã pcuſſa petra pfudit.
nymphas limphasqʒ coluerũt. Si=
ne inſanis ſacris martis et bellone bel=
la geſſerunt: et ſine victoria quidem
nõ vicerunt: nõ eam tamen deam ſed
dei ſui munus habuerũt. Sine ſege=
tia ſegetes. ſine bubona boues. mella
ſine melona. ſine pomona poma: et pr=
ſus omnia pro quibus tante falſoꝝ
deorum turbe romani ſupplicandũ pu=
tarunt. ab vno vero deo multo felici=
us acceperunt. Et ſi nõ in eum peccaſ=
ſent impia curioſitate tanq̄ magicis
artibꝰ ſeducti ad alienos deos. et ad
ydola defluendo. et poſtremo criſtuʒ
occidendo: in eodem regno et ſi non
ſpacioſiore tamẽ feliciore manſiſſent
Et nunc q̄ per omẽs fere terras gen=
teſqʒ diſperſi ſunt illius vnius veri dei
prouidencia eſt: ut quod deoꝝ falſo
rũ uſqʒquaqʒ ſimulacra. are. luci. tem=
pla euertũtur et ſacrificia phibẽtur. de
codicibus eoꝝ probetur. queãdmo=
dum hoc fuerit tanto ante pphetatuʒ:
ne forte cũ legeretur in noſtris a no=
bis putaret᷑ eſſe confictũ. Jam quod
ſequitur. in volumĩe ſequenti viden=
dũ eſt: et hic dandus huius plixita=
tis modus.

¶ Explicit liber quartus
¶ Incipiũt capitula libri quĩti

i ¶ Cauſaʒ romani imperij omi=
umqʒ regnorum nec fortuitaʒ
eſſe nec in ſtellarũ poſicõne cõ=
ſiſtere.
ij ¶ De ſimili diſſimiliqʒ valitudĩe
geminorũ.
iij ¶ De argumẽto quod ex rota fi
guli nigidius mathematicus
aſſumpſit in queſtione.
iiij ¶ De eſau et iacob geminis mul=
tum inter ſe morũ et actionum
qualitate diſparibus.
v ¶ Quibus modis conuincitur
mathematici vanam ſcientiaʒ
profiteri.
vi ¶ De geminis diſparis ſexus.
vij ¶ De electõne diei quo vxor du
citur quoue in agro aliquid
plantatur aut ſeritur.
viij ¶ De hijs qui non aſtrorum po=
ſicõnem ſed cõnexionem cau=
ſarũ ex dei volũtate pendentẽ
fati nomine appellant.
ix ¶ De preſcientia dei et libera ho=
minis volũtate contra cicero
nis diffinicõnẽ.
x ¶ An volũtatibus hoĩm aliqua
dñetur neceſſitas.
xi ¶ De vniuerſali prouidẽtie dei
cuius legibus omnia cõtinẽ=
tur.
xij ¶ Quibus moribus antiqui ro=
mani meruerint ut deus verus
quãuis non eum coleret eoꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

augeret imperiū.
xiij ¶ De amore laudis qui cum ſit
vicium ob hoc virtus putatur
quia per ipm vicia maiora co-
hibentur.
xiiij ¶ De reſecādo amore laudis hu-
mane quoniā iuſtorum gloria
omīs in deo eſt.
xv ¶ De mercede tēporali quā de-
us reddidit bonis moribꝰ ro-
manorū.
xvi ¶ De mercede ſanctorū ciuium
ciuitatis eterne quibus vtilia
ſunt romanorū exempla vir-
tutum.
xvij ¶ Quo fructu romani bella geſ-
ſerint et quantū hijs quos vi-
cere contulerint.
xviij ¶ Quam alieni a iactantia eſſe
debeant criſtiani ſi aliquid fe-
cerint pro dilectione eterne
patrie. cū tanta romani geſ-
ſerint pro hūana gloria et ci-
uitate terrena.
xix ¶ Quomodo inter ſe differunt
cupiditas glorie et dominacō-
nis.
xx ¶ Tam turpe eſt ſeruire ꝟtutes
humane glorie ꝙ corpus vo-
luptati.
xxi ¶ Romanū regnum a deo vero
eſſe diſpoſitū a quo eſt omnis
poteſtas et cuius ꝓuidētia re-
guntur vniuerſa.
xxij ¶ Tempora exituſqꝫ bellorum ex
dei pendere iudicō.
xxiij ¶ De bello in quo radagaiſus
rex gothoꝝ demonum cultor
vno die cū ingentibus copijs
ſuis victus eſt.
xxiiij ¶ Que ſit criſtianorū imperatoꝝ
et ꝙ vera felicitas.
xxv ¶ De ꝓſperitatibus quas con-
ſtantino imperatori criſtiano
deus contulit.
xxvi ¶ De fide et pietate theodoſij
auguſti.
xxvij ¶ Contra inuidos inuectio au-
guſtini qui ſcripſerūt contra
editos iam libros.

¶ Expliciūt capitula libri quīti.
Incipit liber quintus. Ca. i.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quoniā conſtat
oīm rerū optan-
darū plenitudi-
nem eſſe felicita-
tem q̄ nō eſt dea
ſ; donū dei et ideo
nullū deū colen-
dū eſſe ab hoībus niſi q̄ poteſt eos fa
cere felices. vn̄ ſi illa dea eſſet ſola co-
lenda merito dicētur: iam ↄſequēter
videam⁹. q̄ cā deus q̄ poteſt ⁊ illa bo
na dare que habere pn̄t etiā nō boni.
ac p hoc etiā infelices: romanū impu̅
tā magnū tanq̄ diuturnū eſſe volu-
erit. Quia eni hoc deoꝝ falſoꝝ illa
quā colebant multitudo non fecit. et
multa iā diximꝰ: et ubi viſū fuit opor-
tunū eſſe dicemuſ. Cauſa ergo magni
tudinis imperij romani nec fortuita ē.
nec fatalis ſcd̄m eoꝝ ſententiā ſiue
opinionē: q̄ ea dicunt eſſe fortuita. q̄
vel nullas cauſas habēt. vel nō ex ali-
quo racōnabili ordine venientes: et ea
fatalia q̄ pter dei ⁊ hoīm volūtatē cu-
iuſdā ordinis neceſſitate contingūt.
Prorſus diuina puidētia regna ↄſti
tuūtur hūana. Que ſi ꝓpterea quiſq̄
fato tribuit. quia ipſam dei voluntatē
vel poteſtatē fati noīe appellat: ſentē-
tiā teneat: linguā corrigat. Cur enī
nō hoc p̄mū dicit q̄ poſtea dicturus
eſt. cū ab illo quiſq̄ queſierit quid di
xerit fatū? Nā id hoīes qn̄ audiūt.
vſitata loquēdi ↄſuetudine nō intel-
ligūt niſi vim poſicōis ſiderū. qualis
eſt qn̄ quis naſcitur ſiue ↄcipitur: q̄
aliqui alienāt a dei volūtate: aliq̄ ex
illa etiā hoc pendere ↄfirmāt. Sed
illi q̄ ſine dei volūtate decernere opi-
nātur ſidera. quid agamus. vel quid
bonoꝝ habeamus maloꝝue patia-
mur. ab auribꝰ oīm repellēdi ſūt. non
ſolū eoꝝ qui verā religionē tenēt: ſ; q̄
deoꝝ qualiūcūq; lic; falſoꝝ volunt
eſſe cultores. Hec enī opinio quid a-
git aliud: niſi ut nullus oīno colatur
aut rogetur deus? Cōtra quos modo
nobis diſputacō nō eſt inſtituta: ſed
ↄtra hos qui ꝓ defenſione eoꝝ quos
deos putāt. xpiane religioni adūſan
tur. Illi vero q̄ poſicōe; ſtellarū quod-
amodo decernētiū qualis quiſq; ſit. et
quid ei ꝓueniat boni. quidue mali ac
cidat. ex dei volūtate ſuſpēdūt. ſi eaſ-
dem ſtellas putāt habere hāc ptāte;
traditā ſibi a ſūma illius ptāte. ut vo-
lētes iſta decernāt. magnā; celo faci-
unt iniuriā ĩ cuius velut clariſſimo ſe-
natu. ac ſplendiſſima curia opinātur
ſcelera faciēda decerni: qualia ſi aliq̄
terrena ciuitas decreuiſſ;. generi hu-
mano decernēte fuerat euēda. Qua-
le deinde iudiciū de hoīm factis deo
relinquitur quibꝰ celeſtis neceſſitas
adhibetur: cum dn̄s ille ſit ⁊ ſiderū et
hoīm? Aut ſi nō dicūt ſtellas accepta
quidē ptāte a ſūmo deo arbitrio ſuo
iſta decernere. ſ; in talibꝰ neceſſitatibꝰ
ingerēdis illius oīno iuſſa ↄplere:
ita ne de ipo deo ſentiendū eſt. qđ in-
digniſſimū viſū ē de ſtellarū volūta-
te ſentire? Quod ſi dicūtur ſtelle ſignifi-
care potius iſta q̄ facē. ut quaſi locu-
tio quedā ſit illa poſicō p̄dicēs futura
nō agēs. nō enī mediocriter doctorū
hoīm fuit iſta ſentētia: nō quidem ita
ſolēt loqui mathematici. ut verbi grā
dicāt. mars ita poſitus homicidam ſi-
gnificat. ſ; hoīcidam nō facit: verūtn̄
ut ↄcedamus nō eos ut debēt loqui.
et a philoſophis accipe oportere ſer
monis regulā ad ea pn̄ūcianda. q̄ in
ſiderum poſicōne reperire ſe putant:
quid ſit q̄ nichil vnq̄ dicere potuerit
cur in vita geminoꝝ. in actōnibꝰ. in
euentis. in pfeſſionibꝰ. artibꝰ. honori-
bus. ceteriſq; rebus ad hūanā vitam
ptinētibꝰ. atq; ĩ ipa morte ſit plerūq;
tanta diuerſitas. ut ſimiliores eis ſint
quantū ad hec attinet multi extranei

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quam ipſi inter ſe gemini pro exiguo
tēpis interuallo in naſcēdo ſeparati.
in ↄ̄ceptu aūt ꝑ vnū ↄ̄cubitū vno eti
am momēto ſeminatis ¶ Ca. ij.

Cicero dicit ipocratem nobiliſſi
mū medicum ſcriptū reliquiſſe.
quoſdā fratres cū ſimul egrotaē ce-
piſſent. ⁊ eoꝝ morbꝰ eodē tēpore in-
graueſceret. eodē leuaretur. gemios
ſuſpicatū: quos poſſidonius ſtoicus
multū aſtrologie deditus. eadē ↄ̄ſti
tutione aſtroꝝ natos. eadēq; ↄ̄ce-
ptos. ſolebat aſſerē. Ita qd̄ medicꝰ ꝑ
tinē credebat ad ſimilimā tēperiē va
litudis: hoc phs aſtrologus ad vim
ↄ̄ſtitucōnem q; ſiderū: q̄ fuerat q̄ tēp
concepti natiq; ſūt. In hac cā multo
ē acceptabilioꝛ ⁊ de ꝓximo credibili-
oꝛ ↄiectura medicinalis: qm̄ parētes
ut erāt coꝛpe affecti dū ↄcūberēt ita
ꝓmordia ↄceptoꝝ affici potuerūt: ut
ↄ̄ſecutis ex m̄rno coꝛpe ꝓoribꝰ incre
mētis paris valitudinis naſcentur:
deinde in vna domo eiſdē alimētis nu
triti. vbi aerē et loci poſicōnē et vim
aquaꝝ ꝑlimū valē ad coꝛpus. vel be
ne vel male accipiēdū medicina teſta
tur: eiſdē etiā exercitacōibꝰ aſſuefa-
cti tā ſimilia coꝛpa gererēt: ut etiam
ad egrotādū vno tpe eiſdēq; cauſis
ſimiliter mouentur. Cōſtitucōnem ve
ro celi ac ſiderū q̄ fuit qn̄ ↄcepti ſiue
nati ſūt. velle trahere ad iſtam egro-
tandi parilitatē. cū tam multa diuiſiſ-
ſimi gn̄is aīalia diuiſiſſimoꝝ affectu-
um et euētoꝝ eodē tpe in vnius regi
onis terra eidē celo ſubdita. potuerit
ↄcipi et naſci: neſcio cuius ſit inſolētie
Nos aūt nouimus gemios nō ſoluꝫ
actus et ꝑegrinacōnes hr̄e diuiſas ve
rū etiā diſpares egritudies ꝑpeti: de
qua re facilimā q̄ntū michi videtur
rationem redderēt ypocrates. a diuiſis
alimētis ⁊ exercitatiōibꝰ q̄ nō de coꝛ-
pis tēperatiōe ſꝫ de animi volūtate ve
niunt: diſſimiles eis accidē potuiſſe
valitudines. Porro aūt poſſidonius
vel quilibꝫ fataliū ſiderū aſſertoꝛ mi-
rū ſi poteſt hic inuenire quid dicat: ſi
nolit imperitoꝝ mētibꝰ in eis quas ne-
ſciūt rebꝰ illudē. Qd̄ eni conātur effi-
cē de interuallo exiguo tēporis q̄ in-
ter ſe gemini dū naſcentur habuerīt
ꝑpter celi ꝑticulā vbi ponitur hore no-
tacō. quā horoſcopū vocāt. aut nō tā
tū valet quantū inuenitur in gemino
rū volūtatibꝰ. actibꝰ. moribꝰ. caſibuſ-
q; diuſitas: aut plus etiā valet q̄ꝫ eſt
geminoꝝ vel humilitas generis. ea-
dē vel nobilitas. cuius maximā diuſi-
tatē nō niſi in hora qua quiſq; naſci-
tur ponunt: ac per hoc ſi tam celeriter
alter poſt alterū naſcatur ut eadē ꝑs
horoſcopi. māeat cūcta paria quero
q̄ in nullis poſſint geminis inueniri
ſi aūt ſeqn̄tis tarditas horoſcopum
mutat: parētes diuſos quero. quos
gemini hr̄e nō poſſunt ¶ Ca. iij.

Fruſtra itaq; affertur nobile il-
lud cōmētū de figuli rota. qd̄ re
ſpōdiſſe nigidiū ferūt hac q̄ſtōne tur
batū: vn̄ et figulus appellatus ē. Dū
eni rotā figuli vi quāta potuit intoꝛ-
ſiſſet currēte illa bis nūo de atramēto
tanq̄ꝫ vno eius loco ſūma celeritate
ꝑcuſſit: deinde inuēta ſūt ſigna q̄ fi-
xerat deſiſtēte motu nō paruo inter-
uallo in rote illius extremitate diſtā-
tia: ſic inquit in tanta rapacitate celi
etiam ſi alter poſt alterū tanta celeri-
tate naſcatur quāta rotā bis ipe per
cuſſi: in celi ſpacio ꝑlimū ē. Hinc ſūt
inquit quecūq; diſſimilia ꝓhibentur
in moribꝰ caſibuſq; geminoꝝ. Hoc
figmētū fragilius ē: q̄ꝫ vaſa q̄ illa ro
tacōne finguntur. Nā ſi tā multū in ce
lo intereſt q̄ ↄſtellacōnibꝰ ↄꝑhendi
nō poteſt ut alteri geminoꝝ heredi
tas obueniat alteri nō obueniat: cur
audent ceteris qui gemini nō ſunt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cū inſpexerit eoꝝ ꝯſtellatiões talia ꝓ
nūciare· q̄ ad illud ſecretū ptinent qđ
nemo poteſt ꝯphendē· et momētis an
notaē naſcētiū? Si aūt ꝓptēa talia di
cūt in alioꝝ genituris· qꝛ hec ad ꝓdu
ctiora ſpacia tpm ptinēt· momēta ve=
ro illa ptiū minutarū q̄ inter ſe gemi
ni poſſunt habere naſcentes rebꝫ mi=
nimis tribuūtur· de qualibꝫ mathēa=
tici nō ſolēt cōſuli: quis eni ꝯſulat qñ
ſedeat: qñ deambulet· quādo vel qđ
prādeat: nūquid iſta dicimus qñ in
moribꝫ opibꝫ caſibuſqꝫ geminorum
plurima plurimūqꝫ diuerſa mōſtra=
mus? ¶ Ca. iiij.

NAti ſunt duo gemini antiq̄ pa=
trū memoria. ut de inſignibꝫ lo=
quar: ſic alter poſt alterū: ut poſteri=
or plātā p̄oris teneret. Tanta in eo=
rū vita fuerīt moribuſqꝫ diūſa. tāta in
actibus diſparilitas· tāta in parentum
amore diſſimilitudo: ut etiam inimi=
cos eos inter ſe facēt ipa diſtantia.
Nunquid hoc dr̄· quia vno ambulā=
te alius ſedebat. et alio dormiēte ali=
us vigilabat· alio loqnte alius tace=
bat· q̄ ptinent ad illas minutias: que
nō poſſunt ab eis ꝯphendi q̄ ꝯſtituti
onē ſiderū q̄ quiſqꝫ naſcitur ſcribunt
vnde mathematici ꝯſulantur? Vnus
duxit mercenariā ſeruitutē· alius non
ſeruiuit. Vnus a mr̄e diligebatur: ali=
us nō diligebatur. Vnus honorē q̄
magnus aput eoſ habebatur amiſit:
alter adeptus ē· quid de vxoribꝫ· qđ
de filiis· quid de rebꝫ: quanta diuerſi=
taſ? ¶ Ca. v.

SI ergo hec ad illas pertinent
minutias tpm· q̄ inter ſe habēt
gemini et ꝯſtellacōibꝫ nō adſcribūtur
quare alioꝝ ꝯſtellacōnibꝫ inſpectis
iſta dicūtur? Si aūt ideo dicuntur qꝛ
non ad minutias incomprehenſibilia
ſꝫ ad tēpoꝝ ſpacia ptinēt· q̄ obſerua=
ri notariqꝫ poſſunt: quid hic agit ro=
ta illa figuli niſi ut homines luteū cor
habētes in girū mittantur. ne mathe=
maticoꝝ vaniloq̄a ꝯuincātur? Quid
idē ipi quoꝝ morbū qꝛ eodē tempore
grauior leuiorqꝫ apparebat amboꝝ
medicaliter inſpiciēs ipocrates: ge=
minos ſuſpicatus ē? Nōne ſatis iſtos
redarguūt: q̄ volūt ſideribꝫ dare qđ
de corpoꝝ ſimili tempacōe veniebat?
Cur eni ſimiliter eodēqꝫ tēpore nō alter
p̄or· nō alter poſterior egrotabant:
ſic nati fuerīt? Quia vtiqꝫ ſimul naſci
ambo nō poterāt. Aut ſi nichil momēti
attulit· ut diūſis tēporibꝫ egrotarent
qꝛ diūſis tēpibꝫ nati ſūt: q̄re tēpus in
naſcēdo diūſū ad aliarū rerum diūſi
tates valere ꝯtēdunt? Cur potuerūt
diūſis tēporibꝫ pegrinari· diūſis tē=
poribꝫ ducē vxores· diūſis tēporibuſ
filios ꝓcreaē: et multa alia? Propte=
rea qꝛ diuerſis tēporibꝫ nati ſūt et nō
potuerūt eadē cū diuerſis etiā tpibuſ
egrotare? Si enim diſpar naſcendi
mora mutauit horoſcopū· et diſpari=
litatē intulit ceteris rebꝫ: cur illud in
egritudinibꝫ māſit· qđ habebat in tem
poris equalitate ꝯceptus? Aut ſi fa=
ta valitudinis in ꝯceptu ſūt· aliarum
vero rerū in ortu eſſe dicūtur: nō debe=
rēt inſpectis nataliū ꝯſtellacōibꝫ de
valitudine aliq̄d dicē· qñ eis inſpici=
ēda ꝯcepcōnalis hora nō datur? Si
aūt ideo p̄nūciāt egritudines nō in=
ſpecto ꝯcepcōnis horoſcopo qꝛ indi=
cāt eas momēta naſcentiū: quō dice=
rēt cuilibet eoꝝ geminoꝝ· ex natiuita
tis hora qñ egrotaturuſ eſſꝫ cū et alter
qui nō habebat eādē horā natiuitatiſ
neceē hrēt pariter egrotaē? Deinde q̄
ro ſi tāta diſtantia ē tēporis in natiui
tate geminoꝝ ut ꝑ hāc oporteat eis
ꝯſtellacōnes fieri diūſas ꝓpter diūſū
horoſcopū· et ob hoc diūſos omnes
cardines vbi tāta vis ponitur· ut hinc
etiā diuerſa ſint fata: vñ hoc accidē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

potuit. cũ eoꝝ ↄceptus diuſũ tẽpus
hr̃e nõ poſſit. Aut ſi duoꝝ vno mom̃
to tẽporis conceptoꝝ potuerĩt eſſe ad
naſcẽdũ fata diſparia: cur nõ ⁊ duoꝝ
vno mom̃to tẽporis natoꝝ poſſint ẽẽ
ad viuẽdũ atq̃ moriẽdũ fata diſparia
Nã ſi vnũ mom̃tũ quo ambo ↄ̃cepti
ſũt nõ impediuit ut alter ṗor. alter po
ſterior naſceretur. cur vno momẽto ſi
duo naſcantur impedit aliquid ut al-
ter ṗor alter poſterior moriatur. Si
ↄ̃ceptiõ mom̃ti vnius diuerſos caſus
in vtero geminoſ hr̃e pmittit: cur na
tiuitas mom̃ti vnius. nõ eti ãquoſlibꝫ
duos in terra diuerſos caſus hr̃e per
mittat. Ac ut oĩa huius artis vel po-
tius vanitatis ↄmẽta tollãtur: q̇d eſt
hoc q vno tempore. momento vno
ſub vna eadẽq; celi poſiciõne ↄ̃cepti
diuerſa hñt fata q̃ illos perducat ad
diuſaꝝ horarũ natiuitatẽ: et vno mo
mẽto tẽporis ſub vna eadẽ celi poſiti
one. de duabꝫ m̃ribꝫ duo pariter na-
ti. diuſa fata hr̃e nõ poſſint. q̃ illoſ pdu
cat ad diuſaꝫ viuẽdi vel moriendi neċi
tatẽ. An ↄcepti nõdũ hñt fata: q̃ niſi
naſcant̃ hr̃e non poterãt. Quid ẽ er-
go q dicũt ſi hora ↄceptiõalis inueni
atur: multa ab iſtis dici poſſe ðinius.
Unde etiã illud a nõnullis ṗdicatur
q q̇dã ſapiẽs horã elegit. qua cum
vxore ↄcũberet: vñ filiũ mirabilẽ gi-
gnẽt. Unde poſtremo ⁊ hoc ẽ. q de il
lis pariter egrotãtibꝫ geminis poſſi
donius magnus aſtrologus idẽq;
ph̃s rñdebat ideo fieri: q eodem tpe
fuiſſent nati. eodẽq; ↄ̃ceptis. Nã vti-
q; ꝓpter hoc addebat ↄceptiõnẽ ne
diceretur ei nõ ad liquidũ eodẽ tpe
potuiſſe naſci. quos ↄſtabat oĩno eo
dẽ tpe fuiſſe ↄceptos: ut hoc qḋ ſimĩr
ſimulq; egrotabant nõ daret de ꝓxi
mo pari corporis tẽpamẽto: ſꝫ eãdem
q; valitudinis parilitatẽ ſiderꝫs ne-
xibꝫ alligaret. Si igitur in ↄceptu tã
ta vis ẽ ad equalitatẽ fatoꝝ: nõ ḋ de
buerũt naſcẽdo eadem fata mutari.
Aut ſi ꝓpterea mutãtur fata gemino-
rũ q diuſis tẽporibꝫ naſcũtur: cur nõ
potius intelligamus iã fuiſſe mutata
ut diuſis tẽporibꝫ naſcerẽtur. Itane
nõ mutat fata nr̃tatis volũtas viuẽ
tiũ: cũ mutet fata ↄ̃ceptiõis ordo na
ſcentiũ.

Ca. vi.

TAnquam in ipſis geminoꝝ
ↄ̃ceptibꝫ. vbi certe amboꝝ ea
dẽ mom̃ta ſũt tpm: vñ fit ut eadẽ ↄ̃-
ſtellaciõe fatali alter ↄcipiatur ma-
ſculus. alter femina. Nouimus gemi-
nos diuſi ſexus. ambo adhuc viuunt.
ambo etate adhuc vigẽt: quoꝝ cum
ſint inter ſe ſiles corpm ſpecies q̃ntũ
i diuſo ſexu pt. inſtituto tñ ⁊ ꝓpoſito vi
te. ita ſũt diſpares: ut ṗter actus q̃s
neceſſe ẽ a virilibꝫ diſtaẽ femineos. q
ille in officio comitis militat. et a ſua
domo pene ſemp peregrinat̃. illa de
ſolo prĩo ⁊ de rure ꝓprio non recedit:
inſup qḋ eſt incredibilius ſi aſtralia
fata credãtur. nõ autẽ mirũ ſi volũta
tes hoĩm et dei munera cogitẽtur: ille
ↄiugatus. illa v̇go ſacra ẽ: ille nũoſaꝫ
ꝓlẽ genuit: illa nec nupſit. At enim
plurimũ vis horoſcopi valet. Hoc q̃
nichil ſit: iã ſatis diſſerui. Sed qua-
lecũq; ſit: in ortu valere dicũt. Nun-
q̇d nõ et in ↄ̃ceptu: vbi ⁊ vnũ ↄ̃cu-
bitũ ẽẽ manifeſtũ eſt. et tãta naturẽ vis
ẽ. ut cũ ↄcepit femina. deinde alterum
ↄcipere omnino nõ poſſit. Unde neċe
ẽ: eadẽ ẽẽ in geminis momẽta conce
ptus. An forte q diuerſo horoſcopo
nati ſũt. aut ille in maſculũ dũ naſcẽn
tur: aut illa in feminã ↄmutata ẽ. Cũ
igitur nõ vſq; quaq; abſurde dici ṗt
ad ſolas corpoꝝ differẽtias afflatus
quoſdã valere ſidẽos: ſic in ſolaribꝫ
acceſſibꝫ et deceſſibꝫ videmus etiã ip
ſius anni tẽpora variari et lunaribus
incremẽtis atq; decremẽtis augeri et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

minui q̃dã gr̃ia rerũ·ſic̃ echinos ꝗ cõ
cas et mirabiles eſtus oceeani nõ au=
tem et animi voluntates poſicõmbꝫ ſi
derũ ſubdi: nũc iſti cũ etiã nr̃oſ actuſ
inde relegaꝛ̃e conãtur admonent ut
queramus: vñ ne in ipſis quidẽ cor=
pibꝫ eiſ poſſit racõ iſta cõſtaꝛ̃e. Quid
enĩ tã ad corpus ptĩnẽs: q̃ꝫ corpis ſe
xus: Et tñ ſub eadẽ poſicõne ſideruꝫ
diuſi ſexus gemi cõcipi potuerit. Vñ
quid inſipiẽtius dici aut credi pt̃· q̃ꝫ
ſiderũ poſicõnẽ q̃ ad horã cõcepcõis
eadẽ ambobꝫ fuit facẽ nõ potuiſſe·ut
cũ quo hẽbat eãdẽ ↄſtellacõnẽ ſexũ
diuſũ a fratre nõ haberet: et poſicõnẽ
ſiderũ q̃ fuit ad horã naſcẽtiũ facere
potuiſſe·ut ab eo tã multum v̾ginali
ſãtate diſtaret: ¶ Ca· vij·

Iam illud q̇s ferat: qd̓ in eligẽdis di
ebus noua quedam ſuis actibꝫ fata
moliũtur: Nõ erat videlꝫ ille ita natꝰ
ut hr̃et admirabilẽ filiũ: ſꝫ ita potius
ut ↄtẽptibilem gignẽt. Et ideo vir
doctuſ elegit horã q̃ miſceretur vxori
fecit ergo fatũ qd̓ non hẽbat: et ex
ipſius fato cepit eſſe fatale: qd̓ in euiſ
natiuitate nõ fuerat. O ſtulticiã ſingu
larẽ. Eligitur dies ut ducatur vxor.
Credo ꝓpterea: q̃ꝫ poteſt in diẽ nõ bo
nũ niſi eligatur incurri: et infeliciter
duci. Vbi eſt ergo qd̓ naſcenti ſide=
ra iam decreuerĩt: An poteſt hõ quod
ei iã conſtitutũ ẽ diei electõne mutaꝛ̃e:
et qd̓ ipẽ in eligẽdo die ↄſtituerit·nõ
poteſt ab alia ptãte mutari: Deinde
ſi ſoli hoĩes·nõ aũt oĩa q̃ ſub celo ſũt
ↄſtellacõnibꝫ ſubiacẽt: cur alios eli=
gũt dies accomodatos ponẽdis viti
bꝫ vel arboribꝫ·vel ſegetibꝫ·alios di=
es pecoribꝫ vel domandis vel admittẽ
dis maribꝫ·q̇bꝫ equarũ vel boũ fetẽt̃
armẽta et cetera huiuſmõi: Si autẽ
ꝓpterea valẽt ad has res dies electi
q̃ꝫ terreniſ oĩbꝫ corpibꝫ ſiue aĩantibꝫ
ſcõm diuſitates tẽpaliũ momẽtoꝝ ſi=
derũ poſitio dñatur: ↄſideret q̃ꝫ innũa
bilia ſub vno tp̃is pũcto vel naſcant̃
vel oriãtur vel inchoentur et tã diũſoſ
exitus habeãt: ut iſtas obſuacõnes
cuiuis puero ridẽdas ẽe pſuadeãt.
Quis enĩ ẽ tã excors: ut audeat dicẽ
oĩnes arbores·oĩnes herbas·oĩns be=
ſtias ſpentes·aueſ·piſces·v̾miculoſ
momẽta naſcẽdi ſingilatĩ hr̃e diuſas:
Solẽt tñ hoĩes ad tẽptãdum pitiam
mathematicoꝝ afferre ad eos ↄſtel
lationes mutoꝝ aĩaliũ·quoꝝ ortus
propter hãc explorationẽ domi ſue
diligẽter obſuant: eoſq̃ꝫ mathemati=
cos pferũt ceteris: qui ↄſtellacõnibꝫ in=
ſpectis dicũt nõ ẽe hoĩeꝫ natũ ſꝫ pecuſ.
Audẽt etiã dicere quale pecus: vtruꝫ
aptũ lanicio·an vecta cõni·an aratro
an cuſtodie domus. Nã et ad canina
fata tẽptãtur: et cũ magnis admirãti
um clamoribꝫ iſta reſpõdent. Sic de
ſipiũt hoĩes·ut exiſtiment·cũ homo
naſcat̃ ceteros rerũ ortus ita inhiberi
ut cũ illo ſb̃ eadẽ celi plaga nec mu=
ſca naſca. Nã ſi hãc amiſerint: proce=
dit raciocinacõ q̃ gradatim acceſſibꝫ
modicis eos a muſcis ad camelos ele
phãtoſq̃ꝫ pducat. Nec illud volunt
adũtere: q̃ꝫ electo ad ſeminandum
agrũ die·tã multa grana in terram
ſimul veniũt·ſimul germinãt et exor=
ta ſegete ſil̓ herbeſcũt·pubeſcũt·flaue
ſcũt: et tñ inde ſpicas ceteris coeuas·
atq̃ꝫ vt ita dixerim cõgerminales ali
aſ rubigo interimit aliaſ aueſ depplant̃:
alias hoĩes euellũt. Quõ iſtis alias ↄ
ſtellacões fuiſſe dicturi ſũt q̇s tã diũ
ſos exitus hr̃e ↄſpiciũt: An eos peni
tebit hĳs rebꝫ dies eligẽ·eaſq̃ꝫ ad ce
leſte negabũt ptinere decretum: et ſo
los ſideribꝫ ſubdẽt homines·quibꝫ ſo
lis in terra deus dedit liberas volũta
tes: Hĳs oĩnibꝫ ↄſideratis·nõ imme
rito creditur cum aſtrologi mirabili
ter multa vera rñdẽt·occulto inſtinctu

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fici ſpuũm nõ bonoꝝ:quoꝝ ẽ cura haſ
falſas et noxias opiniones de aſtra=
libꝫ fatis inſeré humanis mentibꝫ at
qꝫ firmaé:nõ horoſcopi notatiõ ⁊ inſpe=
cti aliq̃ arte que nulla ẽ. ¶ Ca·viij·

Qui vero nõ aſtroꝝ ↄſtitucõnẽ
ſicuti ẽ cũ quicq̃d ↄcipitur vel na
ſcitur vel inchoatur· ſꝫ oĩm ↄnexionẽz
ſerieq̃ꝫ cauſarũ q̃ fit om͂e qð fit · fati
noĩe appellãt·nõ multũ cũ eis de v̾bi
cõtrouſia laborãdum atqꝫ certanduz
ẽ:qm̃ q̃dem ipm̃ cauſarũ ordĩnẽ ⁊ q̃n
dam ↄnexionẽ dei ſũmi tribuũt volũ
tati et ptãti:qui optime ⁊ veraciſſime
creditur·et cũcta ſcire antequã fiant
et nichil inordinatum relinquere:a
quo ſũt oĩs poteſtates·q̃uis ab illo
nõ ſint oĩm voluntates:ipaꝫ itaqꝫ p̃ci
pue dei ſũmi volũtatẽ cuius ptãs in=
ſupabiliter p cuncta porrigitur·eos
appellaé fatũ ſic pbatur. Annei ſene=
ce ſũt niſi fallor hij v̾ſus. Duc me ſũ=
me pater·altiqꝫ poli domiator:quocũ
qꝫ placuit nulla parẽdi mora ẽ·aſſuz
impiger·fac nolle comitabor gemẽs:
maluſqꝫ patiar facere qð licuit bono:
ducũt volẽtem fata:nolentẽ trahunt·
Nempe euidẽtiſſime hoc vltimo v̾ſu·
ea fata appellauit·q̃ ſup̃ dixerat ſũmi
p̃ris volũtatẽ:cui parũ ſe obediẽ dicit
ut volẽs ducatur ne nolẽs trahatur:
qm̃ ſalꝫ ducũt volẽtẽ fata·nolẽtẽ tra=
hunt. Illi qꝫ v̾ſus homerici ·huic ſen=
tẽtie ſuffragãtur:quos cicero in lati=
nũ vertit. Tales ſũt hoim mẽtes:qua
lis p̃r ipe. Jupiter actiferaſ luſtrauit
lumine terras·Nec in hac queſtõne
aũctatẽ hr̃et poetica ſententia:ſꝫ qm̃
ſtoycos dicit vim fati aſſerẽtes·iſtos
ex homero v̾ſus ſolere vſurpaé·non
de illius poete ſꝫ de iſtoꝝ phoꝝ opini
one tractar̃:cũ p iſtos v̾ſus q̃s diſpu
tacõni adhibent quã de fato hñt q̃d
ſentiãt eſſe fatũ aptiſſime declaratur:
quõ iouẽ appellãt·quẽ ſũmũ deũ pu=
tãt:a q̃ ↄnexione dicũt pẽdẽ fatoꝝ.

Hos cicero ita redar= ¶ Ca·ix·
guẽ conatur ut nõ exiſtimet ali
q̃d ſe aduſus eos valere·niſi auferat
diuinacõẽ:quã ſic conatur auferre ·ut
neget eſſe ſciẽtiã futuroꝝ:eãqꝫ omi=
bus viribꝫ nullã ẽẽ omino ↄtendat·
vel in hoĩe vel in deo:nullãqꝫ rerũ p̃di=
ctõnẽ. Ita et dei p̃ſcientiam negat·et
omẽz pphetiã luce clariorẽ conatur eũ
tere vanis argumẽtacõĩbꝫ·et oppo=
nẽdo ſibi quedã oracula q̃ facile poſ=
ſũt refelli:que tamẽ nec ipa cõuincit.
In hijs aũt mathematicoꝝ ↄiecturis
refutãdis eius regnat oracõ:q̄ vere
tales ſũt:ut ſe ipe deſtruãt ⁊ refellãt.
Multo ſũt autẽ tolerabiliores·q̃ vel ſi
derea fata ↄſtituũt:q̃ iſte qui tollit p̃
ſciẽtiã futuroꝝ. Nã et ↄfitri eſſe deuz
et negaé p̃ſciũ futuroꝝ aptiſſima in=
ſania ẽ:qð et ipe cũ videt·etiã illud
tẽptauit qð ſcriptum ẽ. Dixit inſipiẽs
in corde ſuo nõ ẽ deus. ſꝫ nõ ex ſua pſo
na. Vidit enĩ q̃ eẽt moleſtum et inui
dioſũ:ideoqꝫ cottam fecit diſputãtẽ
de hac re aduſũ ſtoycos ·in libris de
deoꝝ natura·et pro lucilio balbo·cui
ſtoycoꝝ ptes defendẽdas dedit·ma=
luit ferre ſententiam:q̃ p cotta q̃ nul=
lã diuinã naturã ẽẽ ↄtendit. In libris
vero de diuinacõne ex ſe ipo apti=
me oppugnat p̃ſciẽtiã futuroꝝ. Hoc
autẽ totũ facere videtur ne fatũ eſſe
ↄſentiat:et pdat liberã volũtatẽ. Pu=
tat enĩ ↄceſſa ſciẽtia futuroꝝ ·ita eſſe
cõſequens fatũ:ut negari oĩno non
poſſit. Sed quoquomõ ſe hẽant·tor=
tuoſiſſime ↄcertacões et diſputacõ=
nes phoꝝ:nos ut ↄfitemur ſũmũ et
verũ deũ·ita volũtatem ſũmamqꝫ po=
teſtatem ac p̃ſciẽtiã eius confitemur:
nec timemus ne ideo nõ volũtate faci
amus qð voluntate facimus·quia id
nos facturos ille p̃ſciuit·cuius p̃ſciẽ
tia falli nõ poteſt. Nõ cicero timuit ut

oppugnaret pſcientiā: et ſtoyci ut nō
oīa neccitate fieri dicerēt: q̄uis omnia
fato fieri ↄtenderēt. Quid ē ergo qd
cicero timuit in pſciētia futurorꝫ: ut
eā labefactaē diſputacōne deteſtabi
li niteretur? Videlicꝫ qꝛ ſi pſcita ſunt
oīa futura. hoc ordine venient quo ventu
ra eſſe preſcita ſunt: et ſi hoc ordine ve
niēt. certus eſt ordo rerum pſciēti de=
o: et ſi certus ē ordo rerū: certus ē or=
do cauſarū. Nō enī fieri aliquid poteſt
qd nō aliqua efficiēs cauſa preceſſerit
Si aūt certus ē ordo cauſarū. quo fit
oē qd fit: fato inquit fiunt omnia q̄
fiunt. Qd ſi ita eſt: nichil in nr̄a ptāte
nullūqꝫ ē arbitriū volūtatis. Quod
ſi ↄcedimus inquit. omnis hūana vi=
ta ſubūtitur: fruſtra leges dātur. fru
ſtra obiurgacōnes. laudes. vitupa=
cōnes. exhortacōnes. adhibētur: ne=
qꝫ vlla iuſticia bonis pmia et malis
ſupplicia ↄſtituta ſūt. Hec ergo ne ↄſe
quātur indigna et abſurda ꝑniciō=
ſa rebus humanis nō vult pſciētiam
eſſe futurorꝫ. atqꝫ in has anguſtias
cicero coartat animum religioſū vt
vnū eligat e duobꝰ. aut eſſe aliquid
in nr̄a volūtate. aut eſſe pſciētiā futu=
rorꝫ: qm̄ vtrūqꝫ arbitratur eſſe non
poſſe: ſꝫ ſi alterū ↄfirmabitur. alterū
tolli. Si elegerimus pſciētiā futuro=
rū. tolli volūtatis arbitriū: ſi elegeri
mus volūtatis arbitriū. tolli preſciē
tiā futurorꝫ. Ipſe itaqꝫ ut vir magnuſ
et doctus. et vite humane plurimū ac
pitiſſime ↄſulēs. ex hijs duobꝰ elegit
liberum volūtatis arbitriū: qd ut ↄfir=
maētur negavit pſciētiam futurorꝫ:
atqꝫ ita dū vult facere liberos. facit
ſacrilegos. Religioſus aūt animus
vtrūqꝫ eligit: vtrumqꝫ ↄfitetur: et fi=
de pietatis vtrūqꝫ ↄfirmat. Quomō
inqt? Nā ſi ē pſcientia futurorꝫ. ſequē
tur illa omnia q̄ cōnexa ſūt: donec eo
pueniatur ut nichil ſit in nr̄a volūta=
te. Porro ſi eſt aliqd in noſtra volūn
tate eiſdē recurſis gradibus eo pue=
nitur: ut nō ſit pſciētia futurorꝫ. Nam
p illa omnia. ſic recurritur. Si ē volū
tatis arbitriū: nō oīa fato fiunt. Si
nō omnia fato fiunt: nō ē oīm certus
ordo cauſarum. Si certus cauſarū or=
do nō ē: nec rerum certus ē ordo pre=
ſciēti deo: que fieri nō poſſunt: niſi pre
cedētibꝰ et efficiētibꝰ cauſis. Si rerū
ordo preſciēti deo certus nō ē: nō oīa
ſic veniūt. ut ea ventura preſciuit. Por
ro ſi omnia nō ſic veniūt ut ab illo vē=
tura pſcita ſūt: nō ē inqt in deo preſci
ētia oīm futurorꝫ. Nos adūſus iſtos
ſacrilegos auſus atqꝫ impios: et deū
dicimus oīa ſciē anteq̄ fiāt: et volūta
te nos facē. quicquid a nobis nō niſi
volētibus fieri ſentimus et novimus.
Omnia vero fato fieri nō dicimus: imo
nulla fieri fato dicimus. Qm̄ fati no=
men vbi ſolet a loqn̄tibꝰ poni. id eſt
in ↄſtitucōne ſiderū cū quiſqꝫ ↄceptuſ
aut natus ē: qm̄ res ipā inaniter aſſe
ritur. nichil valere mōſtramuſ. Ordi
nē autē cauſarū. vbi volūtas dei plu=
rimū poteſt. neqꝫ negamus. neqꝫ fati
vocabulo nūcupamus: niſi forte ut fa
tū a fando dictū intelligamus id ē a
loquendo: nō enī abnuē poſſumus
ēē ſcꝑtū in lr̄is ſanctis. ſemel locutus
ē deus duo hec audiui qm̄ poteſtas ē
dei. et tibi domīe miſcdīa: q̄d reddes
vnicuiqꝫ ſcd̄m opa eius. Qd̄ enī di=
ctū eſt ſemel locutus eſt. intelligitur
immobiliter. hoc eſt incōmutabiliter
ē locutus: ſic novit incōmutabiliter
oīa q̄ futura ſunt: et q̄ ipſe facturuſ
ē. Hac itaqꝫ racōne poſſumus a fan=
do fatum appellaē: niſi hoc nomē iam
in alia re ſolēt intelligi: quo corda ho
minū nolumus inclinari. Nō ē autem
cōſeqn̄s ut ſi deo certus nō eſt oīm or
do cauſarum. ideo nichil ſit in noſtre
volūtatis arbitrio. Et ipſe quippe nr̄e

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

volũtates in cauſarũ ordine ſũt · qui
certus ẽ deo eiuſqȝ pſcientia ɔtinetur :
qm̃ ⁊ hũane volũtates hũanoꝝ opm
cauſe ſũt: atqȝ ita q̃ oĩs rerũ cãs pſci
uit. pfecto in eis cauſis · etiã nr̃as vo
lũtates ignoraẽ nõ potuit q̃s nr̃oꝝ
opm cauſas eſſe pſciuit. Nã ⁊ illud q
idẽ cicero ɔtẽdit · nichil fieri ſi cauſa ef
ficiẽs nõ pcedat: ſatis ẽ ad eũ in hac
q̃ſtõne redarguẽdum. Quid eñ eum
adiuuat q dicit · nichil q̃dem fieri ſine
cauſa · ſȝ nõ omnẽ cauſam eẽ fatalẽ: q
ẽ cã fortuita · ẽ naturalis · ẽ volũtaria?
Sufficit: q omne qd fit nõ niſi cã pcedẽ
te fieri ɔfitetur. Nos eñ eaſ cãs q̃ dicũ
tur fortuite vñ etiã fortuna nomen ac=
cepit nõ eẽ dicimus nullas ſȝ latẽteſ:
eaſqȝ tribuimus vel dei veri vel quorũ=
libet ſpirituũ voluntati: ip̃aſqȝ natura
les nequaq̃ ab illius volũtate ſeiũgi
mus · qui ẽ auctor oĩs ɔditorqȝ natu=
re. Iã vero cãe volũtarie · aut dei ſũt ã
angeloꝝ · ã hoĩm · ã quoꝝqȝ aĩalũ ſi
tñ volũtates appellãde ſũt aĩalũ rati
onis expertiũ motus illi · quibꝰ aliq̃ fa=
ciũt ſcd̃m naturã ſuã · cũ quid vel ap
petunt vel euitãt: angeloꝝ autẽ volun
tates ſeu bonoꝝ quoſ angelos dei di
cimus: ſeu maloꝝ quos angelos dia
boli · vel etiã demones appellamus: ſic
et hoĩm ⁊ bonoꝝ ſcilȝ ⁊ maloꝝ. Ac per
hoc colligitur nõ eſſe cãs efficientes
omnium q̃ fiũt · niſi volũtarias: illius
nature ſcȝ q̃ ſpũs vite ẽ. Nã et aer iſte
ſeu ventus dicitur ſpũs: ſȝ qm̃ corpus
ẽ · nõ ẽ ſpũs vite. Spiritus ergo vite
qui viuificat omnia · creatorqȝ ẽ oĩſ
corpis et oĩs creati ſpũs: ipe ẽ deus
Spũs vtiqȝ: nõ creatus. In eius vo
lũtate ſũma ptãs ẽ: q̃ creatorum ſpũ=
um bonas volũtates adiuuat · malas
iudicat oĩſ ordinat: et q̃buſdã tribuit
ptãteſ: quibuſdã nõ tribuit. Sicut e
nĩ oĩm naturaꝝ creator ẽ: ita oĩm ptã
tũ dator · nõ volũtatum. Male quippe

volũtates ab illo nõ ſũt: qm̃ ɔtra na=
turã ſũt · q̃ ab illo eſt. Corpa igit̃ ma=
gis ſubiacẽt volũtatibꝰ: quedã nr̃is
id ẽ oĩm aĩantiũ mortaliũ · et magis
hoĩm q̃ beſtiaꝝ. Quedã vero angelo
rũ: ſȝ oĩa maxime dei volũtati ſbdita
ſũt: cui etiã volũtates oĩs ſubiciũtur
qr nõ hñt ptãtẽ · niſi quã ille ɔcedit.
Cauſa itaqȝ rerũ q̃ facit nec fit · deus ẽ:
alie vero ⁊ cãe faciũt ⁊ fiũt: ſicut ſũt om
neſ creati ſpũs maxie racõnales. Cor
porales aũt cauſe q̃ magis fiũt q̃ faci
ũt · nõ ſũt inter cãs efficiẽtes nũande:
qm̃ hoc poſſunt qd ex ipſis faciũt ſpi
rituũ volũtates. Quõ igitur ordo cã=
rũ q̃ pſciẽti certus ẽ deo · id efficit ut ni
chil ſit in nr̃a volũtate: cũ in ipo cau=
ſarũ ordie magnũ hẽant locũ nr̃e vo
lũtates? Cõtẽdat ergo cicero cũ eis
q̃ hũc cãrũ ordinẽ dicũt eſſe fatalẽ ·
vel potius ipm fati noie appellãt · qd
abhorremus: pcipue ppter vocabulũ
qd nõ in re vera ɔſueuit intelligi. Qd
vero negat ordinẽ cãrũ oĩm eſſe cer=
tiſſimũ ⁊ dei pſcientia notiſſimũ: plus
eũ q̃ ſtoyci deteſtamur. Aut eñ deũ
eſſe negat · qd quidẽ inducta alteriuſ
pſona in libris de deoꝝ natura facere
molitus ẽ: aut ſi eſſe ɔfitetur deũ quẽ
negat pſciũ futuroꝝ: etiã ſic nichil di
cit aliud q̃ qd ille dixit inſipiẽſ i cor
de ſuo: nõ ẽ deus. Qui eñ nõ ẽ pſcius
omniũ futuroꝝ: nõ ẽ vtiqȝ deus. Qua=
propter ⁊ volũtates nr̃e tm̃ valẽt: q̃ñ
tũ deus eas valẽ voluit atqȝ pſciuit
Et ideo quicq̃d valẽt · certiſſime va=
lẽt: et qd facture ſũt · ipe oĩno facture
ſũt: q valituras atqȝ facturas ille p=
ſciuit · cuius pſciẽtia falli non pt. Qua=
propter ſi michi fati nomẽ alicui rei
adhibẽdũ placeret · magis dicerem
fatũ eſſe infirmioris · potẽtioris volũ=
tatẽ qui eũ habet in ptãte: q̃ illo cãrũ
ordinẽ quẽ nõ vſitato ſȝ ſuo more ſto
yci fatum appellant · arbitrium noſtre

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

volũtatis auferri. ¶Ca.x.
VNde nec illa neceſſitas formi
dãda eſt. quã formidando ſtoyci la=
borauerũt cãs rerũ ita diſtinguẽ. vt
qſdã ſubtraherẽt necitati. quaſdã ſb
derẽt: atq3 in hijs quas ẽẽ ſub neceſſi
tate noluerũt. poſuerũt etiã nr̃as volun=
tates: ne videlz nõ eſſent libere ſi ſub
derẽtur necitati. Si enĩ neceſſitas no
ſtra illa dicẽda ẽ q nõ ẽ in nr̃a ptãte
ſꝫ etiã ſi nolumus efficit qð poteſt. ſic
ẽ neceſſitas mortis: manifeſtũ ẽ volũ
tates nr̃as. qb9 recte vel ꝑperam vi=
uitur. ſub tali necitate nõ eſſe. Multa enĩ facimus: q ſi nollemus nõ vti=
q3 faceremus: quo primitus ꝑtinet
ipm velle. Nã ſi volumus ẽ: ſi nolim9
nõ ẽ. Nõ enĩ vellemus: ſi nollemus.
Si aũt illa definit' ẽẽ neceſſitas. ſcðm
quã dicimus necẽ ẽẽ. ut ita ſit aliqd
vel ita fiat: neſcio cur eam timeamus.
ne nobis libertatẽ auferat volũtatis
Neq3 enĩ vitã dei ⁊ pſciẽtiã dei ſub ne
ceſſitate ponimus ſi dicamus neceſſe
eſſe deũ ſꝑ viuẽ. et cũcta pſciẽ: ſic nec
ptãs eius minuitur cum dicitur mori
falliq3 nõ poſſe. Sic enĩ hoc nõ pt: ut
potius ſi poſſꝫ minoris eſſꝫ vtiq3 ptãtis.
Recte quippe omĩpotẽs dicitur: q tñ
mori ⁊ falli nõ poteſt. Dicitur enĩ omĩ
potẽs faciẽdo qð vult: nõ patiendo
qð nõ vult. Qð ei ſi accidẽt: nequa=
q̃ eſſꝫ omĩpotens. Vñ ꝓpterea q daꝫ
nõ pt: qꝛ omĩpotens ẽ. Sic etiã cũ di
cimus necẽ ẽẽ. ut cũ volumus libero
velimus arbitrio ⁊ verũ ꝓcudubio di=
cimus: et nõ ideo ipm liberũ arbitriũ
neceſſitati ſubicimus. q adimit liber=
tatẽ. Sũt igitur nr̃e volũtates: et ip
ſe faciũt quecqd volẽdo facimus: qð
no fieret ſi nollemus. Quecqd autꝫ
alioꝝ hoĩm volũtate nolẽs qſq3 pati
tur etiã ſic volũtas valet: et ſi nõ illius
tñ hoĩs volũtas. ſꝫ ptãs dei. Nã ſi vo=
lũtas tñ eſſet. nec poſſꝫ qð vellet. potẽ
tiore volũtate impediẽtur: nec ſic tñ
volũtas niſi volũtas eſſet: nec alte=
us ſꝫ eius ẽẽt qui vellet: et ſi non poſſꝫ
implẽ qð vellet. Vñ qcquid pter ſuã
volũtatẽ patitur homo. nõ debet tri=
buẽ humanis vel angelicis vel cuiuſq̃
creati ſpũs volũtatibus: ſꝫ eius potius.
q dat ptãtẽ volẽtibus. Nõ ergo ꝓpter=
ea nichil ẽ in nr̃a volũtate: qꝛ deus pſci
uit qd futurũ ẽẽt in nr̃a volũtate. Nõ e
nĩ q hoc pſciuit. nichil pſciuit. Porro
ſi ille q pſciuit quid futurũ eſſet in nr̃a
volũtate. nõ vtiq3 nichil. ſꝫ aliqd pſci
uit: ꝑfecto illo preſciẽte aliqd eſt in
nr̃a volũtate. Quocirca nullomõ cogi
mur. aut retẽta preſciẽtia dei. tollẽ vo
lũtatis arbitriũ. aut retento volũta=
tis arbitrio. deũ qð nephas ẽ negaẽ
preſciũ futuroꝝ: ſꝫ vtrũq3 complecti=
mur: vtrũq3 fideliter et veraciter ꝯfi=
temur. Illud vt bene credamus: hoc
ut bene viuamus. Male aũt viuitur:
ſi de deo nõ bene creditur. Vñ abſit a
nobis eius negaẽ preſciẽtiã ut libere
velimus: quo adiuuante ſumus libei
vel erimus. Proinde nõ fruſtra ſunt
leges. obiurgacõnes. exortacões. lau
des ⁊ vituꝑacões: qꝛ ⁊ ipſas futuras ẽẽ
preſciuit et valẽt plurimũ q̃ntũ eas va=
lituras eſſe preſciuit: et preces valent
ad ea impetrãda q ſe precãtibus ꝯceſ
ſurũ eſſe preſciuit et iuſte premia bo=
nis factis et peccatis ſupplicia ꝯſtitu=
ta ſũt. Neq3 enĩ ideo peccat hõ qꝛ deus
illũ peccaturũ eſſe preſciuit: imo igit'
nõ dubitatur ipſũ peccaẽ dum peccat.
qꝛ ille cuius preſciẽtia falli nõ poteſt.
nõ fatũ nõ fortunã. non aliqd aliud.
ſꝫ ipſũ peccaturũ eſſe preſciuit. Qui ſi
nolit vtiq3 nõ peccat: ſꝫ ſi peccaẽ nolu=
erit etiã hoc ille preſciuit. ¶Ca.xi.
DEus itaq3 ſũmus ⁊ verus cũ verbo
ſuo ⁊ ſpũ ſancto. q tria vnũ ſunt
deus vnus omĩpotẽs creator ⁊ factor
omnis aĩe atq3 omĩs corporis: cuius ſũt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝑticipacōne felices quicūq; ſūt veri-
tate nō vanitate felices: q̄ fecit homi-
nē racōnale animal ex aīa ⁊ corpoē: q̄
eū peccantē nec impunitū eſſe pmiſit.
nec ſine miſericordia dereliq̄t: q̄ bonis
et malis eēntiā etiā cū lapidib⁹. vitā
ſeminalē etiā cū arborib⁹. vitam ſenſu
alē etiā cū pecorib⁹. vitā intellectualē
cū ſolis angelis dedit: a quo omnis
modus. omnis ſpes. oīs ordo. a quo
eſt menſura. nūs. pondus. a quo eſt
quicq̄d naturalr̄ ē. cuiuſcūq; generis
ē. cuiuſlib; exiſtimacōis ē. a quo ſūt
ſemīa formaꝝ. forme ſeminū motuſ. ſe
minū atq; formarū. qui dedit et carni
originē. pulchritudinē. valitudinem
ꝓpagacōnis fecunditatē. membroꝝ
diſpoſicōnē. ſalutē. ɔcordiā. q̄ ⁊ aīe ir-
racōnabili dedit. memoriā. ſenſū. appe
titū. racōnali aūt inſup mētem. intelli
gētiā. volūtatē: q̄ nō ſolū celū ⁊ terrā
nec ſolū angeloꝝ ⁊ hominū ſ; nec exi
gui et ɔtemptibilis animātis viſcera.
nec auis penulā. nec h̄be floſculū. nec
arboris foliū. ſine ſuaꝝ ptiū ɔuenien-
tia. et quadam veluti pace dereliquit:
nullo mō eſt credenduſ regna ho-
minū eoꝝq; dn̄acōnes. et ſuitutes. a
ſue ꝓuidentie legib⁹ alienas eſſe vo
luiſſe. ¶ Ca. xij.

Proinde videamus ꝓpter quos
romanoꝝ mores. et quā ob cām deus
verus ad augendū impium adiuuaē
dignatus ē: in cuius ptāte ſūt etiam
regna terrena. Q̄d vt abſolutius diſ
ſerere poſſemus ad hoc ptinentē ⁊ ſu
periorē librum conſcripſimuſ: q̄ in hac
re poteſtas nulla ſit eoꝝ deoꝝ. quoſ
etiā rebus nugatorijs colēdos puta
runt: et pn̄tis voluminis ptes ſupio-
res. q̄s huc uſq; pduximus de fati q̄-
ſtiōe tollēda ne q̄ſquā cui iā pſuaſuꝫ
eſſet nō illoꝝ deoꝝ cultu romanū im-
periū ꝓpagatū atq; ſuatū. neſcio cui fa-
to potius id tribueret: q̄ dei ſūmi potē
tiſſime volūtati. Veteres igitur pmi
q; romani. quātū eoꝝ docet ⁊ cōmen
dat hiſtoria. q̄uis ut alie gētes exce
pta vna ꝓpli hebreoꝝ deos falſo co-
lerēt: et non deo victimas ſ; demonis
immolarent: tn̄ laudiſ auidi. pecuie li
beraleſ erāt gloriā ingētē. diuitias ho
neſtaſ volebāt: hāc ardētiſſime dile
xerūt. ꝓpt̄ hāc viuē voluerūt: ꝓ hac
et mori nō dubitauerunt: ceteras cu-
piditates huius vnius ingēti cupi-
ditate pſſerūt. Ipam deniq; pn̄am ſu
am. qm̄ ſuiē videbat̄ inglorīū dn̄ari
vero atq; imperaē glorioſū. pꝰus oīn
ſtudio liberā: deinde dn̄am eſſe ɔcupi
uerūt. Hinc eſt q̄ regalē dn̄acōnem
nō ferētes. annua imperia binos impa
tores ſibi fecerūt: qui ɔſules appellati
ſūt a ɔſulēdo. non reges aut dn̄i a re
gnādo atq; dn̄ando: cū et reges vtiq;
a regēdo dicti melius videantur:
q̄ regnū a regib⁹ reges aūt vt dcm̄
ē a regēdo: ſ; faſtus regius nō diſci-
plīa putata ē regētis. vel beniuolētia
cōſulentis: ſ; ſupbia dn̄antis. Expul-
ſo itaq; rege tarquinio ⁊ ɔſulib⁹ inſti
tutis ſecutū ē. qd̄ idē auctor in roma-
noꝝ laudib⁹ poſuit: q̄ ciuitas incre-
dibili memoratu adepta libertate q̄n
tū breui creuerit: tāta cupido glorie
inceſſerat. Iſta ergo laudis auidi-
tas et cupido glorie. multa illa mira-
da fecit: laudabilia ſal; atq; glorioſa
ſcd̄m hoīm exiſtimacōnē. Laudat idē
ſaluſtius tēporib⁹ ſuis magnos et p-
claros viros. Marcū cathonē. et ga
yū ceſarē dicēs. q̄ diu illa reſpublica
nō habuit quēquā v̄tute magnū: ſ; ſu
a memoria fuiſſe illos duos ingenti
v̄tute diuerſis morib⁹. In laudibus
autē ceſaris poſuit q̄ ſibi magnū im-
periū. exercitū. bellū nouum exopta
bat: vbi v̄tus eniteſcere poſſet. Ita ſi
debat ī votis viroꝝ v̄tute: magnoꝝ
ut excitaret in bellū miſeras gētes: et

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

flagello agitat ēt bellōa ſangn̄eo · vt
ēēt vbi v̓tus eoꝝ emteſcēt. Hoc illā
ꝑfecto laudis auiditas · et gl̓e cupi
do faciebat. Amoꝛe itaqꝫ p̄mitus lib̓=
tatis · poſt etiā dn̄acōis et cupidita=
te laudis et gloꝛie: multa magna fe=
cerunt. Reddit eis vtriuſqꝫ rei teſtio=
niū: etiā poeta inſignis illoꝝ. Jn q̄ppe
ait. Nec nō tarquiniū eiectū: poꝛſen
na iubebat accipere: ingentiqꝫ vrbem
obſidione p̄mebat. Eneade in ferrū:
ꝓ lib̓tate ruebāt. Tūc itaqꝫ magnū
illis fuit aut fortiter emoꝛi: aut liberoſ
viuē. Sed cū eſſet adepta libertas
tāta cupido gloꝛie inceſſerat ut pa=
rū eſſet ſola libertas niſi ⁊ dn̄acō que=
rētur: dū ꝓ magno habētur · qđ velō
loq̄nte ioue idē poeta dicit. Quin aſpe
ra iuno · q̄ mare nūc terraſqꝫ · metu celūqꝫ
fatigat · cōſilia in melius referet · me=
cūqꝫ fouebit. Romāos rerū dn̄os gē
tēqꝫ togatā. Sic placitum veniet · lu=
ſtris labētib' etas · cū domus aſſarici
phthiā claraſqꝫ micenas · ſeruitio p̄=
met ac victiſ dn̄abit̓ argiſ. Que q̄dē
v̓gilius iouē īducēs tāq̄ futura p̄di
cētē ipe iam facta recolebat: cerne=
batqꝫ p̄ſntia. Verū ꝓpterea cōmemo=
rare illa volui · vt oſtēderē dn̄acōnē
poſt libertatē ſic habuiſſe romanos
ut in eoꝝ magnis laudib' poneretur
Hinc eſt ⁊ illud eiuſdē poete: q̄ cū ar
tibus aliarū gentiū eas ipſas ꝓprias
romanoꝝ artes regnandi atqꝫ impe
randi et ſubigendi ac debellandi po=
pulos anteponēt ait. Excudent alij
ſpirantia mollius era. Credo equidē
viuos ducēt de marmoꝛe vultus. Ora
būt cāſ melius: celiqꝫ meatus · deſcri=
bēt radio · et ſurgētia ſidera dicēt. Tu
regē imperio ꝓplos rōmi memēto. Hee
tibi erūt artes · paciqꝫ imponē moꝛes
Parcere ſubiectis · et debellare ſupboſ
Has artes illi tāto peritius exerce=
bant · q̄nto minus ſe voluptatib' da

bant: et eneruacōi animi ⁊ coꝛpoꝛis
in cōcupiſcendis et augēdis diuitijs
et ꝑ illas moꝛib' corrūpendis: rapien
do miſeris ciuib' · largiendo ſcenicis
turpib'. Vnde qui tales iam moꝝ la
be ſupabāt · atqꝫ abūdabāt · q̄n ſcri=
bebat iſta ſaluſtius · canebatqꝫ v̓gili
us nō illis artibus ad honoꝛē ⁊ glori
am: ſꝫ dolis atqꝫ fallacijs ambiebant
Vnde idem dicit. Sed p̄mo magis
ambicō q̄ auaricia aīos hoīm exerce
bat: qđ tn̄ vicium propius v̓tuti erat
Nā gl'am honoꝛem · imperiū bonus ⁊
ignauus · eque ſibi exoptāt. Sꝫ ille
inq̄t vera via nititur: huic qꝛ bone ar=
tes deſūt: dolis atqꝫ fallacijs ꝯtēdit
Hee ſūt ille bone artes. ꝑ v̓tutē ſcꝫ nō
ꝑ fallacē ambicōnē ad honoꝛē ⁊ gl'aꝫ
et imperiū puenire: q̄ tn̄ bonus et igna
uus · eque ſibi exoptāt. Sꝫ ille id eſt
bonus vera via nititur. Via v̓tus ē: q̄
nititur tanq̄ ad poſſeſſionis finē: id ē
ad gloꝛiā · honoꝛē · et impiū. Hoc iſitū
habuiſſe romanos · et deoꝝ apud il=
los edes indicāt · quas ꝯiūctiſſimas
conſtituerūt v̓tutis ⁊ honoꝛis: ꝓ dōs
hn̄tes q̄ dantur a deo. Vnde intelli=
gi p̄t quē finē volebāt eē v̓tutis ⁊ q̄
eā referebāt q̄ boni erant · ad honoꝛē
ſcilꝫ. Nā mali · nec hēbāt eā · q̄uiſ ho=
rē hr̄e cuperēt quē malis artibus co=
nabātur adipiſci: id ē dolis atqꝫ falla
cijs. Melius laudatus ē catho. De il=
lo q̄ppe ait. Quo minus petebat glo
riā eo magis illū ſequebatur: quādo
q̄dē gloꝛia ē cuius illi cupiditate fla
grabāt: iudiciū hoīm bene de homini
būs opināciū. Et ideo melioꝛ ē v̓tus
q̄ hūano teſtimonio ꝯtēta non ē: niſi
cōſciē ſue. Vn̄ dicit aplus. Nā ⁊ glo=
ria nr̄a hec ē teſtimoniū ꝯſciencie nr̄e
Et alio loco. Opus autem ſuū ꝓbet
vnuſquiſqꝫ: et tūc in ſemetipo tm̄ glo
riā hēbit: et nō i altero. Gloꝛiā ergo
et honoꝛē ⁊ imperiū q̄ ſibi exoptabāt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et quo bonis artibꝫ pueníẽ ĩtebãtur
boni· nõ debet ſequi v̓tus: ſ; ipa v̓tutẽ.
Neqꝫ enĩ eſt vera v̓tus· niſi que ad eũ
finẽ tendit· vbi ẽ bonũ hominis: quo
melius nõ ẽ· Vnde ⁊ honores q̃s pe-
tiuit catho· petere nõ debuit: ſ; eos ciui
taſ ob eius v̓tutẽ nõ petẽti daẽ. Sꝫ cũ
illa memoria duo romani eẽnt v̓tute
magni· ceſar ⁊ catho: longe v̓tus ca-
thonis veritati videatur ꝓpinquior fuiſ-
ſe q̃ͣ ceſaris. Proinde q̃lis eſſ; illo tẽ
pore ciuitas ⁊ antea qualis fuiſſ; : vi-
deamuſ in ipa ſententia cathonis. No
lite inquit exiſtimare maiores nr̃os
armis rẽpublicã ex pũa magnã feciſ
ſe. Si ita eſſet· multo pulcherrimã eã
nos hr̃emus: quippe ſociorꝫ atqꝫ ciui
um p̃terea armorꝫ ⁊ equorꝫ maior co
pia nobis· q̃ͣ illis eſt. Sꝫ alia fuere q̃
illos magnos fecerũt· q̃ nobis nulla
ſunt: domi induſtria· foris iuſtũ impe-
riũ: animus in ↄſulẽdo liber· neqꝫ de-
licto neqꝫ libidini obnoxiuſ. Pro hiſ
nos hr̃emus luxuriã atqꝫ auariciã: pu
blice egeſtatẽ p̃uatĩ opulẽciã: lauda
mus diuitias· ſequimur inerciã. Inter
bonos ⁊ malos diſcrimẽ nullũ: omnia
v̓tutis p̃mia· ambicõ poſſidet. Neqꝫ
mirũ· vbi vos ſeparatim ſibi quiſqꝫ ↄſi-
liũ capitis: vbi domi voluptatibꝫ: hic
pecunie aut gratie ſuitis: eo fit: vt im
petus fiat in vacuã rẽpublicã. Qui au
dit hec cathonis v̓ba· ſiue ſaluſtij: pu
tat quales laudãtur romani veteres
om̃s eos tales tunc fuiſſe vel plures ⁊
Nõ ẽ ita. Alioquin vera non eſſent q̃
ipe itẽ ſcribit· ea q̃ commemoraui in ſecũ
do libro huius operis· vbi dicit iniuri
as validiorꝫ ⁊ ob eas diſſenſionẽ ple
bis a prĩbꝫ aliaſqꝫ diſceſſiões domi fu
iſſe· iã inde a p̃ncipio neqꝫ amplius
equo ⁊ modeſto iuẽ actũ· q̃ͣ expulſiſ
regibus q̃ͣ diu metus a tarquinio fu
it· donec bellũ graue qd̓ ꝓpter ipſũ cũ
etruria fuerat ſuſceptũ finiretur: poſt-
ea vero patres ſeruili imperio p̃res exercuiſſe
plebem· regio more v̓beraſſe· agro pe
puliſſe· et ceteris exptibꝫ· ſolos egiſſe
in impio: quarꝫ diſcordiarꝫ dũ illi do-
minari vellẽt iſti ſuiẽ nollent· finẽ fu-
iſſe bello punico ſcd̓o: quia rurſus metuſ
grauis cepit vrgẽ atqꝫ ab illis ptur-
bacõnibꝫ alia maiore cura cohibere
animos inquietos: et ad cõcordiã re-
uocaẽ ciuilẽ. Sed p quoſdã paucos
q̃ p ſuo mõ boni erãt magna admini
ſtrabãtur: atꝫ illis toleratis atꝫ tẽperata
tis malis· paucorꝫ bonorꝫ ꝓuidentia
res illa creſcebat: ſicidẽ hiſtoricus
dicit multa ſibi legẽti· et audiẽti· q̃ po
pulus romanus domi· militieqꝫ mari·
atꝫ terra p̃clara facinora fecerit libuiſ-
ſe ſe attẽdẽ que res maxime tãta ne-
gocia ſuſtinuiſſ; : q̃m ſciebat ſepenũo
pũa manu cũ magnis legiõibꝫ hoſti-
um ↄtẽdiſſe romanos: cõgnoueãt p-
uis copiis bella geſta cũ opulẽtis re-
gibꝫ: ſibiqꝫ multa agitãti cõſtare di-
xit· paucorꝫ ciuiũ egregiã v̓tutem cũ
cta patrauiſſe: eoqꝫ factũ vt diuitias
paupertas· multitudinẽ paucitas ſupe
raret. Sꝫ poſtq̃ͣ luxu atꝫ deſidia inq̃t
ciuitas corrupta ẽ: rurſus reſpublica
magnitudie ſua· ĩpatorꝫ atꝫ ingrãtiũ
vicia oſtentabat. Paucorꝫ igit̓ v̓tꝰ
ad gloriã· honorẽ· impiũ· vera via id ẽ
ipa v̓tute nitentiũ: etiã a cathone lau-
data ẽ. Hinc erat domi induſtria quã
cõmemorauit catho: vt erarium eſſet
opulẽtũ: tenues res p̃uate. Vñ corru
ptis moribꝫ viciũ ecõtrario poſuit: pu
blice egeſtatem: p̃uatim opulentiam
Quãobrẽ cũ diu fuiſſent oriẽtis regñ
illuſtria· voluit deus ⁊ occidentale fi
eri· qd̓ tẽpore eẽt poſteius· ſ; imperij
latitudine et magnitudine illuſtrius:
idqꝫ talibꝫ potiſſimũ cõceſſit hominibꝫ
ad domãda grauia mala multa ma-
larꝫ gentiũ q̃ cã honoris laudis ⁊ glie
cõſuluerũt patrie: in q̃ ipſam gloriam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

reqrebāt ſaluteq́ꝫ eius ſaluti ſue ꝑpo-
nē nō dubitauerīt: pro iſto vno vicio
id ē amore laudis ·pecunie cupidita-
tē· et multa alia vicia ꝯpmētes.
Nam ſanius videt · ¶ Ca· xiij·
qui ꝛ amorem laudis viciū ēē ꝯgno-
ſcat: qḋ nec poetā fugit oratiū qui ait.
Laudis amore tumes: ſūt certa piacu
la q̄ te ter pure lecto poterāt recrea-
re libello. Itemq́ꝫ in carmīe lirico: ad
reꝑmendā dominādi libidīnē ita ceci
nit. Latius regnes auidū domando
ſpūm ꝙ ſi libiā remotis gadib⁹ iun-
gaſ: et vterq́ꝫ penus ſuiat vni. Verū
tn̄ qui libidines turpiores ·fide pieta
tis impetrato ſpū ſancto et amore in-
telligibilis pulcritudinis non refre-
nant: melius ſaltē cupiditate hūane
laudis ꝛ glorie ·nō q̄dē iā ſcī: ſꝫ minus
iā turpes ſūt. Etiā tulluſ hinc diſſimu
lare nō potuit · in eiſdē libris quos de
republica ſcripſit: vbi loquitur de in
ſtituēdo pn̄cipe ciuitatis · quē dicit a-
lēdū ēē gloria: et ꝯſeq̄nter ꝯmemorat
maiores ſuos multa mira atꝫ p̄clara
glie cupiditate feciſſe. Huic igitur
vicio nō ſolū nō reſiſtebant · verū etiā
id excitādū et accēdēdū eſſe cēſebāt:
putātes hoc vtile ēē reipublice: ꝙ ꝙ
nec ī ipſis phīe libris tullius ab hac
peſte diſſimulet vbi eā luce clariuſ cō
fiteatur. Cum eni de ſtudijs talib⁹ loq
retur q̄ vtiq́ꝫ ſectāda ſūt fine veri boni
nō vētoſitate laudis hūane: hāc intu
lit vniūſalē ḡnalemq́ꝫ ſentētiā. Ho-
nos alit artes oīeſq́ꝫ accēdūtur ad
ſtudia gloria · iacētq́ꝫ ea ſemꝑ · q̄ apḋ
quoſq́ꝫ improbātur. ¶ Ca· xiiij·

Huic igitur cupiditati melius
reſiſtiť ſine dubitacōe ꝙ cediť
Tāto eni quiſq́ꝫ eſt deo ſimilior: q̄nto
et ab hac immūdicia mundior. Que
in hac vita et ſi nō funditus eradicať
ex corde · qr etiā pene ꝓficiētes aīos
temptaē nō ceſſat: ſaltem cupiditas
glorie ſupetur dilectōe iuſticie. Vt
ſi alicubi iacēt q̄ apud quoſq́ꝫ impro
bantur · ſi bona · ſi recta ſunt: etiā ipſe
amor humane laudis erubeſcat: et ce
dat amori veritaſ. Tā eni ē hoc viciū
inimicū pie fidei ſi maior in corde ſit
cupiditaſ glie ꝙ dei timor · vel amor:
vt dn̄s diceret. Quō poteſtis credere
gliam ab inuicē exſpectātes: et gliā
q̄ a ſolo deo eſt nō querētes. Item de
quibuſdā qui in eū crediderant · et ve
rebantur palā ꝯfiteri: ait euangeliſta.
Dilexerunt gliam hoim magis ꝙ dei
Qḋ ſcī apli nō fecerīt. Qui cū in hijs lo
cis p̄dicarēt xp̄i nomē · vbi nō ſolum
improbatur ſic ille ait · iacētq́ꝫ ea ſem
per q̄ apud quoſq́ꝫ improbantur · ve-
rū etiā ſūme deteſtacōnis hēbatur: te-
nētes qḋ audierant a bono magiſtro
eodēq́ꝫ medico mentiū · ſi quis me ne
gauerit coram hoīb⁹ negabo eū co-
rā patre meo qui in celis ē vel corā an
gelis dei: inter maledcā et obprobri-
a · inter grauiſſimas pſecucōes crude
leſq́ꝫ penas nō ſūt deterriti a p̄dicacō
ne ſalutis hūane · tāto fremitu offen
ſionis hūane. Et quo eos diuina faci
enteſ · atq́ꝫ dicētes · dīneq́ꝫ viuētes · de-
bellatis quodamō cordib⁹ duris atꝫ
introducta pace iuſticie ingēs in ec-
cleſia xp̄i gloria ꝯſecuta eſt · nō in ea
tāꝙ ī ſue v̄tutis fine quieuerīt: ſꝫ eā q̄ꝫ
ipāꝫ ad dei gloriā referētes · cuiuſ gr̄a
tales erāt: iſto q̄ꝫ fomite eos quibus
ꝯſulebāt ad amorē illius a quo et ip-
ſi tales fierent accēdebant. Nāq́ꝫ ne
ꝓpter humanā gloriā boni eſſent: do-
cuerat eos magiſter illoꝝ dicēs. Ca
uete facere iuſticiā veſtrā corā homini
bus · vt videamī ab eis: alioquī mer-
cedē nō hēbitis apud patrē veſtrū q̄
eſt in celis. Sꝫ rurſus ne hoc pūerſe
intelligentes hominib⁹ placere metu
erēt · minuſq́ꝫ ꝓdeēnt latendo ꝙ boni
ſūt: demōſtranſ quo fine innoteſcere

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

debe rēnt. luceāt inq̄t opera veſtra co-
ram hominibꝰ: vt videāt bona facta
veſtra: et glorificent patrem veſtrum
q̄ in celis eſt. Nō ergo vt videamini
ab eis id ē hac intencōne vt eos ad
vos ꝯuerti velitis. q2 non p vos aliq̄d
eſtis: ſʒ vt glorificent p̄rem veſtrū qui
in celis eſt: atq3 ꝯuerſi fiant qđ eſtis.
Hoc ſecuti ſūt martires: q̄ ſceuolas.
et curcios. et decios. nō ſibi inferendo
penas. ſʒ illatas ferendo. et v̄tute vera
q2 in vera pietate ꝛ innumerabili multi-
tudine ſuparūt. Sʒ cū illi eſſent in ci-
uitate terrena. q̄bꝰ ꝓpoſitus erat om-
niū p illa officiorū finis. incolomitas
eius ꝛ regnū nō in celo ſʒ in terra. non
in vita eterna ſʒ in deceſſione morienti-
um. et ſucceſſione moriturorū: q̄d ali-
ud amarent q̄ gloriam qua volebāt
etiam poſt mortē tāq̄ viuē in ore lau-
dantiū. Ca. xv.

Quibꝰ ergo nō erat daturus de-
us vitā eternā cū ſc̄is āgelis ſuis i ſua
ciuitate celeſti ad cuius ſocietatem pi-
etas vera pducit. que nō exhibet ſerui-
tutē religionis quā latriam greci vo-
cant niſi vni vero deo: ſi neq3 hanc eis
terrenam gloriam excellētiſſimi impe-
rij ꝯcedēt: nō reddēt merces bonis
artibꝰ eorū id ē v̄tutibꝰ. quibꝰ ad tā-
tam gloriā puenire nitebantur. De ta-
libꝰ enī qui ꝓpter hoc boni aliq̄d face-
re videntur vt glorificentur ab homini-
bꝰ: etiam dn̄s ait. Amē dico vobis: per-
ceperūt mercedē ſuā. Sic ꝛ iſti p̄uatas
res ſuas p re cōmuni. hoc ē republi-
ca ꝛ p eius erario cōtēpſerūt: auaricie
reſtiterūt: conſuluerunt patrie ꝯſilio li-
bero. neq3 delicto ſecūdū ſuas leges
neq3 libidini obnoxij. His omnibꝰ
artibꝰ tanq̄ vera via niſi ſūt ad hono-
res. imperiū. gloriam: honorati ſūt in
omībꝰ fere gentibꝰ: imperij ſui leges
impoſuerūt multis gētibꝰ: hodieq3 lite-
ris ꝛ hiſtoria glorioſi ſūt pene in omi-
bus gētibꝰ. Nō ē qđ de ſummi ꝛ veri dei
iuſticia ꝯqueratur: perceperunt merce-
dem ſuam. Ca. xvi.

Merces aūt ſanctorū lōge alia ē
etiā hic obprobria ſuſtinētiū p ciui-
tate dei: q̄ mundi huius dilectoribus
odioſa eſt. Illa ciuitas ſempiterna ē.
Ibi nullus oritur: q2 nullus moritur.
Ibi eſt vera ꝛ plena felicitas: nō dea ſʒ
donum dei. Inde fidei pignus accepi-
mus: quādiu pegrinantes eius pul-
critudini ſuſpiramus. Ibi nō oritur ſol
ſup bonos ꝛ malos: ſʒ ſol iuſticie ſolos
ꝓtegit bonos. Ibi nō erit magna in-
duſtria ditaē publicū erariū p̄uatis
rebus anguſtis. vbi theſaurus cōmu-
nis ē veritatis. Proinde nō ſolū vt ta-
lis merces talibꝰ hoībꝰ redderet: rōnū
imperiū ad hūanā gloriā dilatatū eſt
verū etiā vt ciues eterne illius ciuita-
tis q̄diu hic pegrinantur. diligēter
et ſobrie illa intueantur exempla: et
videāt quāta dilectō debeatur eter-
ne patrie ꝓpter vitā eternam. ſi tm̄ a
ſuis ciuibꝰ terrena dilecta eſt. ꝓpter
hominū gl'iam. Ca. xvij.

Quantū enī ptinet ad hāc vitā
mortaliū. que paucis diebꝰ du-
cit ꝛ finitur. q̄d intereſt ſub cuius im-
perio viuat homo moriturus: ſi illi qui
imperant ad impia ꝛ iniq̄ nō cogant.
Aut vero aliq̄d nocuerūt romani gēti-
bus. quibꝰ ſbiugatis impoſuerūt leges
ſuas: niſi q2 id factū eſt ingēti ſtrage
bellorū. Q̄d ſi ꝯcorditer fieret. idip-
ſum fieret meliore ſucceſſu: ſʒ nulla eēt
gloria triumphātiū. Neq3 enī et rōmi
nō viuebāt ſub legibꝰ ſuis: q̄s ceteris
imponebant. Hoc ſi fieret ſine marte
et bellona. vt nec victoria locū habe-
ret nemine vicente. vbi nemo pugna-
uerat: nōne romanis ꝛ ceteris gētibꝰ
vna eſſet eademq3 ꝯdicō. Preſertim ſi
mox fieret. qđ poſtea gratiſſime atq3
hūaniſſime factum eſt. vt omēs ad

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

romanū imperiū p̄ncipes ſocietatem
acciperēt ciuitatis. et romani ciues eſ
ſent: ac ſic eēt oīm qđ erat ante pau
coꝝ: tm̄ ꝙ plebs illa q̄ ſuos agros
nō haberet de publico viueret: qui pa
ſtus eius per bonos adminiſtratores
reipublice gratius a concordibꝫ p̄ſtaē
tur ꝙ̄ victis extorqueātur. Nā q̄d in
terſit ad incolomitatē bonoſq; moreſ.
ipſas certe hominū dignitateſ. ꝙ alij
vicerūt alij victi ſūt omino nō video.
p̄ter illū glīe hūane inaniſſimū faſtū
in quo perceperūt mercedem ſuā q̄ eius
ingenti cupidine arſerūt: et ingentia
bella geſſerūt. Nūquid enī illoꝝ agri
tributa nō ſoluūt? Nūquid eis licet di
ſcere: qđ alijs nō licet? Nūq̄d nō multi
ſenatores ſūt i alijs terris: q̄ romā ne fa
cie q̄dē norūt? Tolle iactātiā: et om̄s
homīes q̄d ſūt niſi hoīes? Qđ ſi puer
ſitas ſeculi admitteret. vt honoratio
res eſſent q̄q; meliores: nec ſic ꝓ ma
gno haberi debuit honor hūanus: ꝙ
nullius eſt ponderis fumus. Sed vta
mur etiā in hijs rebus bn̄ficio dn̄i dei
noſtri: cōſiderēmus q̄nta contempſerint.
que ptulerint. q̄s cupiditates ſubege
rint ꝓ hūana gloria. qui eā tāquam
mercedē taliū v̄tutū accipere merue
runt: et valeat nobis etiā hoc ad oppri
mendā ſupbiā: vt cū illa ciuitas in q̄
nobis regnaē ꝓmiſſum ē tm̄ ab hac di
ſtet q̄ntū diſtat celū a terra. a tpali le
ticia vita etna. ab inanibꝫ laudibꝫ ſo
lida gloria. a ſocietate mortaliū ſocie
tas angeloꝝ. a lumīe ſolis ⁊ lune. lu
men eius q̄ fecit ſolē ⁊ lunā: nichil ſibi
magnum feciſſe videantur tāte p̄rie
ciues. ſi ꝓ illa adipiſcenda fecerit bo
ni operis aliq̄d. vel mala aliq̄ ſuſtinue
rint. cū illi ꝓ hac terrena iā adepta
tāta fecerit tanta ꝑpeſſi ſint: p̄ſertim ꝙ
remiſſio peccatoꝝ q̄ ciues ad eternā
colligit patriā. habet aliq̄d cui ꝑ vm
bram quandam ſimile fuit aſilum il
lud romuleū: quo multitudinē qua il
la ciuitas condētur. quorūlibet delictoꝝ
congregauit impunitas. ¶ Ca. xviij.

Quid ergo magnum eſt ꝓ illa
eterna celeſtiq; patria cūcta ſe
culi huius q̄ālibet iocunda blandi
mēta contēnere. ſi ꝓ hac tēporali atq; ter
rena filios brutus potuit ⁊ occidē: qđ
illa facere nemīnē cogit? Sed certe
difficilius eſt filios interimē ꝙ̄ ꝙ ꝓ
iſta faciendū ē ea q̄ filijs congregāda
videbāt̄ atq; ſuāda: vel donaē paupri
bꝫ vel ſi exiſtit tēptacō q̄ id ꝓ fide atq;
iuſticia fieri compellat amittere. Felices
enī vel nos vel filios noſtros. nō diui
tie terrene faciūt. aut nobis viuētibus
amittēde. aut nobis mortuis a quibus
neſcimus. vel certe a quibꝫ nolumus
poſſidēde: ſꝫ deus felices facit: qui eſt
mentiū vera opulētia. Bruto aūt qui
filios occidit. in felicitatis phibet te
ſtimoniū etiam poeta laudator. Ait
enī. Natoſq; pater noua bella mouē
tes ad penam pulcra ꝓ libertate voca
uit. Infelix: vtcunq; ferēt ea facta mi
nores. Sed v̄ſu ſeq̄nti conſolatus eſt in
felicem. Vicit amor p̄rie: laudūq; im
menſa cupido. Hec ſūt duo illa liber
tas ⁊ cupiditas laudis hūane: q̄ ad
facta compulit miranda romanos. Si
ergo ꝓ libertate moriturorꝫ ⁊ ꝓ cupi
ditate laudū q̄ a mortalibꝫ expetun
tur. occidi filij a patre potuerūt: quid
magnū ē ſi ꝓ vera libertate. que nos
ab iniquitatis et mortis ⁊ diaboli do
minatu liberos facit. nec cupiditate
hūanaꝝ laudū. ſꝫ caritate liberādoꝝ
hominū. nō a tarq̄nio rege. ſꝫ a demo
nibꝫ ⁊ demonū p̄ncipe nō filij occidun
tur ſꝫ xp̄i pauperes inter filios cōputā
tur? Si alius etiā rōnus princeps co
gnoīe torq̄tus filiū nō ꝙ cōtra p̄riā.
ſꝫ etiā ꝓ patria. tm̄ q̄ cōtra imperiū ſu
um id eſt cōtra qđ imperauerat p̄r im
perator. ab hoſte prouocatus iuuenili

ardore pugnauerat· licet viciſſꝫ occi=
dit· ne plus mali eſſet in exemplo im
perij contempti· ꝙ boni in gloria hoſtis
occiſi: vt quid ſe iactent· q̄ ꝓ immor=
talis pr̄ie legibus omnia q̄ multo mi
nus ꝙ filij diligūtur· bona terrena cō
temnūt? Si furius camillus etiam in=
gratam pr̄iam· a cuius ceruicibus a=
cerrimoꝝ hoſtium vegientiū iugum
depulerat damnatuſqꝫ ab emulis fue
rat· a gallis iterū liberauit· quia non
habebat potiorē· vbi poſſꝫ viuē glori=
oſus: cur extollatur velut grande ali=
q̄d fecerit· q̄ forte in eccleſia ab inimi=
cis carnalibus grauiſſimam exhono=
racōis paſſus iniuriam nō ſe ad eiuſ
hoſtes hereticos tranſtulit aut aliq̄
ꝯtra illā ipſe hereſim condidit ſꝫ eā poti9
quātū valuit ab hereticoꝝ pnicioſiſſi=
ma ꝑuitate defendit: cū alia nō ſit vbi
viuatur in hominū glia· ſꝫ vbi vita ac
quiratur eterna? Si mucius vt cū por
ſenna rege pax fiēt· qui grauiſſimo
bello romanos ꝑmebat· qꝛ porſennaꝫ
ipſū occidē nō potuit· et ꝓ eo alterum
deceptus occidit· in ardētē aram an̄
eius oculos dexteram extēdit dicēs·
multos ſꝫ tales q̄lē illū vidēt· in eius
exitiū ꝯiuraſſe· cuius ille fortitudineꝫ·
et ꝯiuracōnē taliū phorreſcens ſine vl
la dilacōne· ſe ab illo bello· facta pa=
ce ꝯpeſcuit: quis regno celoꝝ imputa
turus eſt merita ſua· ſi ꝓ illo nō vnam
manū neqꝫ hoc ſibi vltro faciens· ſꝫ p
ſeq̄nte aliquo patiēs totū flāmis cor=
pus impenderit? Si curtius armatus
equo concito in abruptū hiatū terre ſe
ꝑcipitē dedit· deoꝝ ſuoꝝ oraculis ſui
ēs q̄ iuſſerāt vt illuc id quod rōmi ha
beret optimū mitteretur· nec aliud in
telligē potuerunt ꝙ viris armiſqꝫ ſe
excellē· vnde videlicꝫ oportebat vt
deoꝝ iuſſis in illū interitum vir ꝑcipi=
taētur armatus: quid ſe magnum ꝓ
eterna patria feciſſe dicturus ē· qui
aliquem fidei ſue paſſus inimicū nō
ſe vltro in talem mortem mittēs ſꝫ ab
illo miſſus obiecit· q̄nquidē a domino
ſuo eodemqꝫ rege patrie ſue certius
oraculū accepit· nolite timere eos q̄
corpus occidūt· animam aūt nō poſ=
ſunt occidē? Si ſe occidendo certis
verbis quodāmō ꝯſecrantes decij deuo=
uerūt· ut illis cadētib9 ⁊ irā deoꝝ ſan=
guine ſuo placātib9 romanus libera=
retur exercitus: nullo mō ſuperbient
ſcī martires tāꝙ dignū aliquid ꝓ illi
us pr̄ie fecerint pticipacōe· ubi eter
na ē ⁊ vera felicitas: ſi vſqꝫ ad ſui ſan=
guinis effuſionē nō ſolū ſuos fratres
ꝓ quib9 fundebatur· verū ⁊ ipſos ini=
micos a quib9 fundebatur· ſicut eis
ꝑceptū ē diligentes caritatis fide et
fidei caritate certarūt. Si marcus pul
uillus dedicās edē iouis· iunonis· mi
nerue· falſo ſibi ab inuidis morte filij
nūciata· ut illo nūcio pturbatus abce
deret atqꝫ ita dedicacōis gloriā col
lega eius ꝯſequētur· ita ꝯtēpſit vt eū
etiā ꝓici inſepultū iuberet· et ſic in eiuſ
corde orbitatis dolorē glorie cupidi
tas vicerat: q̄d magnū ſe ꝓ euangelij
ſcī ꝑdicacōnē qua ciues ſupne pr̄ie de
diuerſis liberantur ⁊ colligūtur erro=
rib9 feciſſe dicturus eſt· cui dominus
de ſepultura patris ſui ſollicito ait· ſe=
quere me ſine mortuos ſepelīe mortu
os ſuos? Si marcus regulus crude
liſſimos hoſtes iurando ne fallēt· ad
eos ab ipa roma reuerſus eſt· qm̄ ſicut
romanis eū tenē volētib9 reſpōdiſſe
fertur· poſtea ꝙ afris ſuierat digni=
tatē illic honeſti ciuis habere nō poſ
ſet cumqꝫ carthaginenſes qm̄ contra
eos in romano ſenatu egerat· grauiſ=
ſimis ſupplicijs necauerūt: qui crucia
tus nō ſūt ꝓ fide illius pr̄ie ꝯtēnendi
ad cuius btītudinē fides ipa ꝑducit?
Aut q̄d retribuetur dn̄o ꝓ omnib9 q̄
retribuit: ſi ꝓ fide que illi debetᷣ talia

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

fueit homo paſſus· qualia ꝓ fide ꝙ ꝑ
niciosiſſimis inimicis debebat paſſus ē
regulus? Quō ſe aūt audebit extollē
de volūtaria paupertate xp̄ianus· ut hu
ius vite ꝑegrinacōe expedicioꝛ ambulꝫ
viā q̄ ꝑducit ad patriam vbi vere diuiti
e deus ipſe eſt· cū audiat vel legat lu=
cium valeriū qui in ſuo defunctus eſt
cōſolatu vſq; adeo fuiſſe pauperē· ut
nūmis a populo collatis eius ſepultu
ra curarētur: audiat vel legat quintiū
cincinatum cū quatuoꝛ iugera poſſide=
ret· et ea ſuis manib; colēt· ab aratro
eſſe abductum vt dictatoꝛ fiēt· maioꝛe
vtiq; honoꝛe ꝙ cōſul· victiſq; hoſtib;
ingētem gloꝛiam cōſecutū eſſe· in eadē
paupertate māſiſſe? Aut quid ſe ma=
gnū feciſſe ꝑdicabit· qui nullo p̄mio
mūdi huius fueit ab eterne illius pa
trie ſocietate ſeductus: cū fabriciū di=
dicerit tātis munerib; pyrri regis epi
rotarꝫ· ꝓmiſſa etiam quarta parte re
gni a rōna ciuitate nō potuiſſe diuel=
li: ibiq; in ſua paupertate ꝑuatū ma=
nere maluiſſe? Nam illud qd̄ rempu
blicam id eſt rem populi· rem patrie
rem cōmunē· cū haberēt opulentiſſimā
atq; ditiſſimā· ſic ipſi in ſuis domib;
paupes erāt: ut q̄dā eoꝝ qui iā bis cō
ſul fuiſſꝫ ex illo ſenatu hoīm pauperum
pellētur notacōe cenſoꝛia· ꝙ decē pon
do argēti in vaſis habere ꝓbatus ē: ita
idē ipſi paupeꝛes erāt· quoꝝ trium=
phis publicū ditabatur erarium. Nō
ne omnes criſtiani qui excellentioꝛe
ꝓpoſito diuitias ſuas cōmunes faciūt
ſcd̄m ꝙ ſcꝑtū eſt in actib; apl̄oꝝ vt
diſtribuatur vnicuiq; ſicut cuiq; op9
eſt· et nemo dicat aliq̄d ꝓpriū ſed ſint
illis oīa cōmunia· intelligūt ſe nulla ob
hoc ventilari opoꝛtē iactātia id faciē
do ꝓ obtinēda ſocietate angeloꝝ: cū
pene tale illi aliq̄d fecerint ꝓ cōſuāda
gloꝛia romanoꝝ? Hec ⁊ alia ſi q̄ hu
iuſmōi reperiūtur· in litteris eoꝝ q̄n ſic
innoteſcerēt· q̄n tanta fama ꝑdicarē=
tur: niſi romanū imperiū longe late=
q; poꝛrectū· magnificis ſucceſſib; au
geretur? Proinde ꝑ illud imperium
tam latū tāq; diuturnū· viroꝝ q; tan
toꝝ ṽtutib; ꝑclarū atq; glorioſū· et il
loꝝ intencōni merces quā querebat
eſt reddita· et nob̄ ꝓpoſita neccarie cō=
monitionis exempla: ut ſi ṽtutes qua=
rū iſte vtcūq; ſimiles ſūt· q̄s iſti ꝓ ci
uitatis terrene gloꝛia tenuerūt: ꝓ dei
glorioſiſſima ciuitate nō tenuerimus·
pudoꝛe pungamur· ſi tenuerimus ſu
perbia nō extollamur: q̄m ſicut dicit
aplus indigne ſūt paſſiones huius
tēpoꝛis ad futurā gl̄iam q̄ reuelabitur
in nob̄. Ad hūanā vero gloꝛiā preſen
tiſq; tēpiſ ſatis digꝫ vita exiſtimabatur
illarꝫ. Vnde etiā iudei qui xp̄m occi
derūt· reuelāte· teſtamēto nouo qd̄ ī ve
teri velatū fuit· ut nō ꝓ terrenis ⁊ tem
poꝛalib; beneficijs q̄ diuina ꝓuidentia
a ꝑmixte bonis maliſq; cōcedit: ſꝫ ꝓ e=
terna vita muneribuſq; ꝑpetuis ⁊ ip=
ſius ſupne ciuitatis ſocietate colatur
deus vnus ⁊ verus· rectiſſime iſtoꝝ
gloꝛie donati ſūt: ut hij qui qualibuſ
cunq; ṽtutib; terrenam gloꝛiā queſi=
uerūt ⁊ adquiſiuerūt vincerēt eos qui
magnis vicijs· datoꝛē vere gloꝛie ⁊ ci
uitatis eterne occiderūt atq; reſpue=
runt. ¶ Ca· xix·

Intereſt ſane· inter cupidita=
tem hūane gloꝛie: et cupiditatē dn̄a
cōnis. Nam licꝫ ꝓcliue ſit vt q̄ hūana
gl̄ia nimiū delectatur etiam dn̄ari
ardenter affectet: tn̄ q̄ veram licꝫ hūa
naꝝ laudū gl̄iam cōcupiſcūt dant ope
rā bene iudicātib; nō diſplicere. Sūt
eni multa in moꝛib; bona: de q̄b; mul
ti bene iudicant· quāuis ea multi non
habeāt. Per ea bona moꝝ nititur ad
gloꝛiā ⁊ imperiū vel dn̄acōnē: de quib;
ait ſaluſtius. Sꝫ ille vera via nititur.
Quiſq̄s aūt ſine cupiditate gloꝛie q̄

vere͞tur homo bene iudicantibꝫ diſpli-
cere · dominari atqꝫ imperaré deſiderat:
etiam p apertiſſima ſcelera querit plerū
qꝫ obtiné qꝺ diligit · Proinde q̄ glo-
riam ꝯcupiſcit aut vera via nititur: aut
certe dolis atqꝫ fallacijs ꝯtendit · volés
bonus videri eſſe quod nō eſt · Et ide
o ṽtutes habenti magna ṽtus eſt cō
temné gloriam: quia ꝯtemptus eius ī
conſpectu dei eſt: iudicō autem nō ape
ritur hūano. Quicquid enī fecerit ad
oculos hominū · quo glorie ꝯtemptor
appareat · ad maiorem laudē hoc eſt
ad maiorem gloriam facere ſi creda-
tur: nō eſt vñ ſe ſuſpicantiū ſenſibꝫ ali
ter eſſe q̄ ſuſpicātur oſtendat. Sed
qui ꝯtēnit iudicia laudantiū ꝯtemnit
etiam ſuſpicātiū temeritatē: quoꝝ ta
men ſi vere bonus eſt nō ꝯtemnit ſalu
tē. Quī tāta iuſticia eius eſt q̄ de ſpiri
tu dei ṽtutes habet · ut etiam ipſos di
ligat inimicos: et ita diligat, vt ſuos
oſores vel detractores velit correctoſ
habere ꝯſortes: nō in terrena patria
ſed ſupna. In laudatoribꝫ autem ſuiſ
quāuis puipendat q̄ eum laudāt nō
tñ puipendit q̄ amant: nec eos vult
fallé laudantes: ne decipiat diligen-
tes. Ideoqꝫ inſtat ardenter: ut poti9
ille laudetur · a quo habet homo quic
quid in eo iuſté laudatur. Qui aūt glo
rie ꝯtemptor · dominacōnis ē auidus
beſtias ſuperat: ſiue crudelitatis vicijſ
ſiue luxurie. Tales quidē rōm fuerūt
Non enī cura exiſtimationis amiſſa:
dominacōis cupiditate caruerūt. Mul
tos tales fuiſſe ꝓdit hiſtoria. Sed
huius vicij ſūmitatē ⁊ q̄ſi arcem quā
dam nero ceſar p̄mus obtinuit: cuiuſ
fuit tanta luxuries vt nichil ab eo pu
taretur virile metuendū: tāta crude-
litas · ut nichil molle habere crederé
tur ſi neſciretur. Etiam talibꝫ malis tñ
dñandi poteſtas nō datur niſi ſummi
dei ꝓuidentia: qñ res hūanas iudicat
talibꝫ dominis dignas. Sed apte de
hac re vox diuina eſt loquente dei ſa
pientia: p me reges regnant: et tiran
ni p me tenent terrā. Sꝫ ne tiranni nō
peſſimi atqꝫ improbi reges · ſed veteri
nomine fortes dicti exiſtimentur vñ
ait virgilius · pars michi pacis erit
dextram tetigiſſe tiranni · aptiſſime a-
lio loco de deo dictū eſt: quia regnaré
facit hominē ypocritam ꝓpter puerſi-
tatē populi. Quāobrē quāuis vt po-
tui ſatis expoſuerim · q̄ cā deus vnus
verus ⁊ iuſtus · romanos ſecūdū quā
dam formam terrene ciuitatis bonoſ
adiuuerit · ad tāti imperij gloriam ꝯſe-
quēdam: poteſt tñ ⁊ alia cauſa eſſe la
tentior · ꝓpter diuerſa merita generis
humani deo magis nota q̄ nobꝫ: dum
illud ꝯſtet inter oīs veraciter pios ·
neminē ſine vera pietate id eſt veri dei
vero cultu veram poſſe habere ṽtutem
nec eam veram eſſe qñ glorie ſuit hu
mane: eos tñ qui ciues nō ſunt ciui-
tatis eterne q̄ in ſacris literis nr̄iſ dici
tur ciuitas dei vtiliores eſſe terrene ci
uitati quādo habent ṽtutē vel ipſam:
q̄ ſine ipſa. Illi autē qui vera pietate
ꝑditi · bñ viuūt: ſi hanc ſcīetiā regēdi
populos ꝯſecutiſunt: nichil eſt felici
us rebus humanis quā ſi deo miſerā-
te habeāt poteſtatē. Tales aūt hoīes
ṽtutes ſuas q̄ntaſcunqꝫ in hac vita
poſſunt habere nō tribuūt niſi gratie
dei · q̄ eas volentibꝫ · petentibꝫ · credē
tibꝫ · dederit: ſimulqꝫ intelligūt quātū
ſibi deſit ad ꝑfectionē iuſticie: qualis
eſt in illoꝝ ſanctoꝝ angeloꝝ ſocieta
te cui ſe nituntur aptaré. Quātumlibꝫ
autē laudetur atqꝫ p̄dicetur ṽtus q̄
ſine vera pietate ſuit hominū glorie ·
nequaq̄ ſanctoꝝ exiguis initijs cō-
parāda ē: quoꝝ ſpes poſita eſt in grā
et miſericordia veri dei. ¶ Ca · xx ·

SOlent phi qui finem boni hu-
mani ī ipſa virtute cōſtituūt · ad

ingerēdum pudorem quibuſdā phi-
loſophis qui v̄tutes quidem ꝓbant
ſꝫ eas voluptatis corporalis fine meti
untur. et illā p ſeipſam putāt appeten
dam. iſtas ꝓpter ipſam tabulam quā
dam v̄bis pingē. ubi voluptas in ſel
la regali quaſi delicata quedā regīa
cōſidat: eiqꝫ v̄tutes famule ſubician
tur. obſuātes eius nutū vt faciāt qđ
illa imperauerit: que prudentie iubeat
vt vigilanter inquirat quomō volu-
ptas regnet ⁊ ſalua ſit: iuſticie iubeat
ut pſtet beneficia q̄ poteſt ad oparan-
das amicicias corporalibꝫ cōmodis
neceſſarias. nulli faciat iniuriā. ne of
fenſis legibꝫ voluptas viuē ſecura nō
poſſit: fortitudini iubeat ut ſi dolor cor
pori acciderit qui nō ꝯpellat in mortē.
teneat dominā ſuā id eſt voluptatē
fortiter in animi cogitacōne. ut ꝑ pri
ſtinaꝝ deliciaꝝ ſuaꝝ recordacōe mi
tiget p̄ntis doloris aculeos: temperā
tie iubeat vt tātū capiat alimentoꝝ. et
ſi qua delectāt ne ꝑ immoderacōē no
xiū aliquid valitudinē turbet: et volu-
ptas. quā etiam in corporis ſanitate
epicurei maximā ponūt. grauiter of-
fendatur: ita v̄tutes cū tota ſue glie di
gnitate tāq̄ imperioſe cuidam ⁊ inho
neſte muliercule ſuiēt voluptati. Ni-
chil hac pictura dicūt eſſe ignominio-
ſius ⁊ deformius ⁊ q̄ minus ferre bo
noꝝ poſſit aſpectus. Et verū dicunt. ſꝫ
nō exiſtimo ſatis debiti decoris eē pi-
cturam: ſi etiā talis fingatur. vbi v̄tu
tes humane glorie ſuiūt. Licet enim
iſta gloria delicata mulier nō ſit: infla
ta tn̄ ē ⁊ multū inanitatis habet. Vn̄
nō ei digne ſuit ſoliditas q̄dā. firmi
taſqꝫ v̄tutū: ut nichil ꝓuideat ꝓuidē
tia. nichil diſtribuat iuſticia. nichil to
leret fortitudo. nichil temperantia mo
deretur niſi vnde placeatur hominibꝫ:
et ventoſe glorie ſuiatur. Nec illi ſe ab
iſta feditate defenderint: q̄ cū aliena
ſpnant iudicia velut glorie contēptores:
ſibi ſapientes videntur ⁊ ſibi placent
Nā eoꝝ v̄tus ſi tn̄ vlla eſt: alio modo
quodā hūane ſubditur laudi. Neqꝫ
enī ipſe q̄ ſibi placet: homo nō ē. Qui
autē vera pietate in deū quem diligit
credit ⁊ ſperat: plus intendit in ea in
q̄bus ſibi diſplicet: q̄ in ea ſi qua in il
lo ſūt q̄ nō tā ipſi q̄ veritati placent.
Neqꝫ id tribuit vnde iā poteſt place-
re: niſi eius miſericordie cui metuit diſ-
plicere. De hijs ſanatis grās agenſ.
de illis ſanandis preces fundens.

Que cū ita ſint: non Ca. xxi.
tribuamus dandi regni atqꝫ
imperij poteſtatem niſi deo vero qui
dat felicitatē: regnū celoꝝ ſolis pijs.
regnū vero terrenū ⁊ pijs ⁊ impijs: ſi-
cut ei placet. cui nichil iniuſte placet.
Quāuis enī aliq̄d dixerimus qđ ap
tū nob eſſe voluit: tn̄ multū eſt ad nos
et valde ſupat vires noſtras. hominū
occulta diſcutere: et liquido examine
merita diiudicaē regnoꝝ. Ille igitur
vnus verus deus q̄ nec iudiciō nec ad
iutorio deſerit genus hūanū: quando
et quātū voluit romanis regnum de
dit. q̄ dedit aſſirijs. vel etiā pſis: a q̄-
bus ſolos duos deos coli. vnū bonū.
alterū malū. ꝯtinēt litere iſtoꝝ: vt ta
ceam de poplo hebreo de quo iam di-
xi quātū ſatis viſū ē: q̄ pter vnū deum
nō coluit. et q̄n regnauit. Qui ergo
pſis dedit ſegetes ſine cultu dee ſegē-
tie: q̄ alia dona terraꝝ ſine cultu tot de
oꝝ q̄s iſti rebꝫ ſinglis ſingulos. vel e-
tiam rebꝫ ſingulis plures ꝓpoſuerūt:
ipſe etiam regnū dedit ſine cultu eo-
rum ꝑ quoꝝ cultū ſe iſti regnaſſe cre
diderūt. Hic etiam hominibꝫ. Qui ma-
rio. ipſe gayo ceſari: q̄ auguſto ipſe
et neroni: q̄ veſpaſianis vel pr̄i vel filio
ſuauiſſimis imperatoribꝫ. ip̄e ⁊ domi-
ciano crudeliſſimo: et ne per ſingulos
ire neceſſe ſit q̄ conſtantino xp̄iano. ipſe

apoſtate iuliano: cuius egregiam in
dolem decepit amore dñandi ſacrile-
ga ꝛ deteſtanda curioſitas: cuius va-
nis deditus oraculis erat qñ fretus ſe
curitate victorie. naues qbꝫ victus ne
ceſſarius portabat̃ incēdit. deinde fer
uide inſtās in modicis auſibꝫ ꝛ mox
merito temeritatis occiſus in locis ho
ſtilibꝫ egenū reliquit exercitū: ut ali-
ter inde nō poſſ; euadi. niſi otra illud
auſpiciū dei termini de quo ſupiore li-
bro diximus. romani imperij termini
mouerentur. Ceſſit eni͂ terminus deus
neceſſitati: qui non ceſſerat ioui. Hec
plane deus vnus ꝛ verus regit ꝛ gu-
bernat vt placet. Et ſi occultis cauſis:

Numquid iniuſtis? Ca. xxij.

Sic etiam tēpora ipa bellorꝫ ſicut
in eius arbitrio eſt: iuſtoq; iudicō et
miſe͂dia vel atterē vel cōſolari genus
humanum. ut alia citius. alia tardius
finiantur. Bellū pyratarꝫ a pompeyo.
bellū punicū terciū a ſcipione. incredi
bili celeritate. temporis breuitate con
fecta ſunt. Bellū q; fugitiuorꝫ gladi-
atorꝫ. q̄uis multis romanis ducibus
et duobꝫ ꝯſulibꝫ victis. italiaq; horri
biliter cōtrita atq; vaſtata: tercō tñ
āno poſt multa ꝯſumpta ꝯſūmatum eſt.
Picentes marſi ꝛ peligni gentes non
extere ſ; italice. poſt diuturnā ꝛ deuo-
tiſſimā ſub romano iugo ſeruitutem in
libertatē caput erigē temptauerunt.
iam multis nacōibꝫ romano imperio
ſubiugatis deletaq; carthagine: in q̄
bello italia rōnis ſepiſſime victis. ubi
et duo ꝯſules perierunt. et alij nobiliſ-
ſimi ſenatores: nō diuturno tñ tēpore
tractū eſt hoc malū: nam quītus ei an
nus finē dedit. Sed bellū punicū ſecun
dum cum maximis detrimētis et cala-
mitate reipublice: per annos decem
octo romanas vires exterminauit et
pene cōſumpſit. Duobꝫ prelijs ferme
ſeptuaginta romanorꝫ milia ceciderūt

Bellū punicū primū p viginti et tres
annos pactū ē: bellū mitridaticū qua-
draginta: ac ne quiſquā arbitretur ru
dimēta rōnorꝫ fuiſſe forciora ad bella
citius pagēda ſupioribꝫ t pibꝫ multū
in omni v̄tute laudatis: bellū ſamniti
cū ānis tractū ē ferme quinquaginta
In quo bello ita romani victi ſūt: vt
ſub iugū etiā mitterētur. Sed q̄ nō dili
gebant gloriam ꝓpter iuſticiā ſ; iuſti-
ciā ꝓpter gloriā diligē videbātur: pa
cē factā. fedusq; rupeft. Hec ideo
memoro: qm̄ multi p̄teritarꝫ rerū igna
ri. q̄dā etiā diſſimulatores ſue ſcietie
ſi tēporibꝫ xp̄ianis aliqd bellū paulo
diutius trahi vidēt. ilico in noſtram
regionē ꝓteruiſſime inſiliunt: excla
mātes q̄ ſi ipa nō eſſ; ꝛ vetei ritu numi
na colerētur. iā romana illa v̄tute q̄
adiuuāte marte ꝛ bellona tāta celeri-
ter bella ꝯfecit: id q; celerrime finirē.
Recolāt igitur qui legerūt q̄ diutur-
na bella q̄ varijs euētibꝫ. q̄ luctuoſis
cladibꝫ. a veteribꝫ ſint geſta romanis
ſicut ſolet orbis terrarꝫ velut ꝓcelloſiſ
ſimū pelagus varia taliū malorꝫ tēpe
ſtate iactari: et qd nolūt aliqñ fateāt
nec inſanis aduſus deū linguis ſe in-
terimāt: et decipiant imperitos.

Quod tñ nr̄a me- Ca. xxiij.
moria recentiſſimo tpe deus mirabili
ter et miſe͂diter fecit. nō cū grāruma-
ctōne ꝯmemorāt. ſ; quātū in ipſis eſt:
omniū ſi fieri poteſt hominū obliuione
ſepeliē conātur: qd a nobꝫ ſi tacebitur
ſimiliter erimus ingrati. Cū radagay
ſus rex gothorꝫ agmine ingenti ꝛ im
mani iam in vrbis vicinia ꝯſtitutus.
romanis ceruicibꝫ imminēt. uno die
tāta celeritate ſic victus ē: ut ne vno
quidē nō dicā extincto. ſ; nec vulnera
to romanorꝫ. multo amplius q̄ centū
milium ꝓſternētur eius exercitus: at
q; ipe cū filijs mox captus pena debita
necaretur. Nā ſi ille tam impius. cum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tãtis et tam impijs copijs· romã fuiſſz
ingreſſus· cui pepciſſz· quibꝫ honorem
locis martirũ detuliſſz: i qua pſona deũ
timeret: Cuius nõ ſanguine fuſũ: cu=
ius pudiciciam vellet intactã: Quaſ
autẽ iſti p dijs ſuis voceſ haberẽt· qn
ta inſultacõne iactarẽt: q̄ ideo ille vi
ciſſz. ideo tãta potuiſſz· q̄ cotidianis ſa
crificijs placabat atqꝫ inuitabat deoſ:
q̄ romanos facẽ xpiana religio nõ
ſinebat. Nã propinquãte iã illo his lo
cis vbi nutu ſumme maieſtatis oppreſ
ſus ẽ· cũ eius fama vbiqꝫ crebreſcẽt:
nob apud carthaginẽ dicebatur· hoc
credẽ· ſpargẽ· iactaẽ paganos: q̄ il
le dijs amicis ꝓtegentibꝫ ⁊ opitulan
tibꝫ· quibꝫ imolaẽ cotidie ferebatur·
vinci omnino nõ poſſz ab eis qui talia
dijs romanis ſacra nõ facerẽt: nec fi=
eri a quoquã pmitterent. Et nõ agũt
miſeri gratias tante miſc̄die dei qui
cũ ſtatuiſſet irrupcõe barbarica gui=
ore dignos mores hominũ caſtigare
indignacõnẽ ſuam tãta mãſuetudie
tẽperauit: ut illũ pmo faceret miſerabi
liter vinci ne ad infirmos aĩoſ euertẽ
dos gloria daretur demonibꝫ· quibꝫ
eum ſupplicaẽ cõſtabat: deinde ab alijſ
barbaris roma caperetur· q̄tra omẽꝫ
cõſuetudinẽ geſtoꝝ ante belloꝝ ad
loca ſancta confugientes· xpiane reli
gionis reuerentia tuẽntur· ipſiſqꝫ de
monibꝫ atqꝫ impioꝝ ſacrificioꝝ ritibꝫ
de quibꝫ ille pſumpſerat· ſic aduſarẽ=
tur nomine xpiano: ut longe atrocius
bellum eis q̄ cũ hominibꝫ gerere vide
rẽt· ita verus dñs gubernatorqꝫ rerũ
et romanos cũ miſericordia flagella=
uit· et tam incredibiliter victis ſuppli
catoribꝫ demonũ nec ſaluti rerũ pñti=
um neceſſaria eſſe ſacrificia illa mon
ſtrauit: ut ab hijs qui non pertinaciter
cõtendũt ſz prudenter attendũt· nec
ꝓpter pñtes necẽitates vera religio de
ſeratur: et magis eterne vite fideliſſi=
ma expectacõe teneatur· ¶ Ca· xxiiij·

Neqꝫ eni nos xpianos quoſdaꝫ
imperatores ideo felices dicim9
quia vel diutius imperarunt· vel impe
ratores filioſ morte placida reliquerũt
vel hoſtes reipublice domuerũt: vel ini
micos ciues aduſus ſe inſurgẽtes et
cauere ⁊ opprimẽ potuerũt. Hec ⁊ alia
vite huius erũnoſe vel munera vel ſo=
lacia· quidã etiam cultores demonum
accipere meruerunt: qui nõ ptinẽt ad
regnũ dei quo ptinẽt iſti. Et hoc ipſi=
us miſericordia factum eſt: ne ab illo
iſta qui in eũ credẽnt velut ſũma bona
deſiderarẽt. Sed felices eos dicimus
ſi iuſte imperãt ſi inter linguas ſubli=
miter honorãtiũ· et obſequia nimis hu
militer ſalutãtiũ nõ extollũtur· ſz ſe ho
mines eſſe meminerit: ſi ſuam poteſta
tem ad dei cultũ maxime dilatãdũ· ma
ieſtatis eiuſ famulã faciũt: ſi deũ timẽt·
diligũt· colunt· ſi plus amãt illud re=
gnũ· ubi nõ timent habere cõſortes: ſi
tardius vindicãt· facile ignoſcũt· ſi e
andem vindictã ꝓ necẽitate regende
tuendeqꝫ reipublice· nõ ꝓ ſaturandiſ
inimiciciaꝝ odijs exerunt: ſi eã dẽ ve
niã nõ ad impunitatẽ iniquitatis ſed
ſpe correctiõnis indulgẽt: ſi q̄ aſpere
cogũtur plerũqꝫ decernẽ· miſericordie
lenitate ⁊ bñficioꝝ largitate cõpẽſant:
ſi luxuria eis tanto eſt caſtigatior q̄n
to poſſz eſſe liberior: ſi malũt cupidita
tibꝫ prauis· q̄ quibuſlibet gẽtibꝫ im
peraẽ: et ſi hec omnia faciunt nõ ꝓpter
ardorem inanis glorie· ſz ꝓpter carita
tẽ felicitatis eterne: ſi ꝓ ſuis peccatis
humilitatis ⁊ miſeracõnis ſacrificium
et oracõnis· deo ſuo vero immolaẽ nõ
negligũt. Tales xpianos imperato
res dicimuſ eſſe felices: interim ſpe· po
ſtea re ipſa futuros: cũ id quod expe=
ctamus aduenerit. ¶ Ca· xxv·

Nam bonus deus ne hoies q̄ eũ
credẽnt ꝓpter eternã vitã colẽdum·

has ſblimitates ⁊ regna terrena ex
iſtimarēt poſſe nemīnē oſequi niſi de-
mōib⁹ ſupplicet. q͛ hij ſpūs in talib⁹
multū valēt: conſtātinū imperatorē
nō ſupplicantē demonib⁹. ſ; ipſum verū
deū colentē. tātis terrenis impleuit
muneribus: quāta optare nullus aude
ret. Cui etiam cōdē ciuitate romano
imperio ſociam. velut ipſius rome fi-
liam: ſ; ſine aliquo demonū tēplo ſimu
lacro q; ↄceſſit. Diu imperauit: vniūſū
orbem romanū. vnus auguſtus tenu
it ⁊ defendit: in amīniſtrādis ⁊ geren
dis bellis victorioſiſſimus: fuit in tirā
nis opprimēdis per omnia pſperatuſ
ē. Grandeuus egritudine ⁊ ſenectute
defunctus eſt: filios imperātes reliq͛t.
Sz rurſum ne imperator quiſq͛ ideo
xp̄ianus eſſ;. ut felicitatē oſtātini mere
retur. cū propter eternam vitam quiſ
q; debeat eſſe xp̄ianus: iouinianū mul
to citius q͛ iulianū abſtulit: gracianū
ferro tirānico permiſit interimi: lōge
quidem mitius q͛ magnū pompeiū.
colentem velut romanos deos. Nam
ille vindicari a cathone nō potuit: quē
ciuilis belli quodamō heredē relique
rat. Iſte autē quāuis pie anime ſola-
cia talia nō requirāt. a theodoſio vin
dicatus ē: quē regni participem fece-
rat. cū paruulū haberet ⁊ fratrē: auidi
or fide ſocietatis: q͛ nimie poteſtatis.

VAl de ⁊ ille nō T Ca. xxvi.

ſolum viuo ſeruauit quam debe
bat fidem. verum etiam poſt eius mor
tem pulſum ab eius interfectore ma-
ximo valentinianū eius paruulu fra-
trē. in ſui partes imperij tāq͛ xp̄ian⁹
excepit. pupillū paterno cuſtodiuit
affectu: quem deſtitutū omīb⁹ opib⁹
nullo negocio poſſ; auferre. ſi latius
regnandi cupiditate magis q͛ bene
faciendi caritate flagraret. Vn̄ cum
potius ſuata eius imperatoria digni
tate ſuſceptū; ipa humanitate ⁊ gra-
cia ↄſolatus ē. Deinde cum maximum
terribilem facēr ille ſucceſſus: hic in
anguſtijs curaꝝ ſuaꝝ nō eſt lapſus
ad curioſitates ſacrilegas atq; illici-
tas: ſ; ad iohānē in egipti heremo cō
ſtitutū. quē dei ſuū ꝓphetādi ſpiritu p
ditū fama crebreſcēte didicerat miſit
at; ab eo nūciū victorie certiſſimū ac
cepit. Mox tirāni maximi extinctor
valentinianū puerū imperij ſui ptib⁹
vn̄ fugatuſ fuerat cū miſericordiſſima
veneracōne reſtituit: eo q; ſiue p inſi-
diaſ ſiue quo alio pacto vel caſu ꝓxie
extincto. aliū tirannum eugeniū q̄ in
illius imperatoris locū nō legitime fu
erat ſbrogatus. accepto rurſus ꝓphe
tico reſponſo fide certus oppſſit: ↄtra
cuius robuſtiſſimū exercitū magis
orando q͛ feriēdo pugnauit. Militeſ
nob̄ qui aderant retulerunt extorta ſi
bi eſſe de manib⁹ quecūq; iaculaban-
tur. cū a theodoſij ptib⁹ in aduſarios
vehemēs ventus iret: et nō ſolū q̄cūq;
in eos iaciebātur ↄcitatiſſime raperet:
verū etiam ipoꝝ tela in eoꝝ corpora
retorquēt. Vn̄ ⁊ poeta claudianuſ q͛
uis xp̄i nomine alienus: i eius tn̄ lau-
dibus dixit. O nimiū dilcē deo cui fu-
dit ab aſtris. De iouis armatus vehe
mens. tibi militat ether: et oiurati veni
unt ad claſſica venti. Victor autē ſi-
cut crediderat ⁊ p̄dixerat iouis ſimu-
lacra que aduſus eū fuerāt neſcio qui
bus ritib⁹ veluti oſecrata. et in alpib⁹
oſtituta depoſuit: eorumq; fulmina q͛
aurea fuiſſent iocantib⁹ q͛ illa letícia
pmittebat curſorib⁹. et ſe ab eis fulmi
nari velle dicentib⁹. hilariter benigne
q; donauit. Inimicoꝝ ſuoꝝ filios q̄s
nō ipſius iuſſus. ſ; belli abſtulerat im
petuſ etiā nōdū xp̄ianoſ ad eccleſiā cō
fugientes xp̄ianos hac occaſione fi-
eri voluit ⁊ criſtiana caritate dilexit:
nec p̄uauit reb⁹. ſ; auxit honorib⁹. In
neminem poſt victoriam priuatas

inimicicias valē ꝑmiſit. Bella ciuilia
non ſicut cīna ⁊ marius ⁊ ſilla ⁊ alij ta
les. qui nec finita finē voluerūt: ſed
magis doluit exorta: ꝙ̄ cuiꝙ̄ nocere
voluit terminata. Inter hec om̄ia ex
ipſo initio imperij ſui nō q̄euit iuſtiſſi
mis ⁊ miſericordiſſimis legibꝫ aduer
ſus impios laborāti eccl̄ie ſubuenire.
ꝙ̄ valēs hereticus fauēs arrianis ve-
hemēter afflixerat: cuiuſ eccleſie ſe mē
brū ēē. magis ꝙ̄ ī terris regnaē gau
debat. Simulacra gētium vbiq; euer
tenda ꝑcepit: ſatis intelligēs nec ter
rena munera in demoniorū: ſꝫ in dei ve-
ri eſſe poſita poteſtate. Quid autē fu
it eius religioſa humilitate mirabiliꝰ
quādo in theſſalonicēſiū grauiſſimuꝫ
ſcelus cui iā epiſcopis intercedētibꝫ
ꝓmiſerat indulgentiā. tumultu quorū
dā q̄ ei coherebāt vindicaē ꝯpulſus et
eccleſiaſtica cohercitus diſciplina. ſic
egit penitentiā: ut imperatoriā celſitu
dinem ꝓ illo populus orās. magis fle
ret vidēdo ꝓſtratā. ꝙ̄ peccando timēt
iratā? Hec ille ſecum ⁊ ſi q̄ ſimilia q̄ cō
memoraē lōgum eſt bona opera tulit.
ex iſto temporali vapore cuiuſlibꝫ cul
minis ⁊ ſublimitatis hūane: q̄rū opm
merces eſt eterna felicitas: cuius da
tor eſt deus. ſolis veraciter pijs. Cete
ra vero vite huius vel faſtigia vel ſub
ſidia ſicut ipſum mūdum. lucē. auras
terras. aquas. fructus ipſiuſq; homi
nis animā. corpus. ſenſus. mentē vi-
tā. bonis maliſq; largitur: in quibꝫ eſt
etiam q̄libet imperij magnitudo: quā
ꝓ tēporū gubernacōe diſpēſat.

Proinde iā etiam Ca. xxvij.
illis reſpondendum eſſe video: q̄ ma-
nifeſtiſſimis documētis quibꝫ oſtēdi-
tur ꝙ ad iſta temporalia q̄ ſoli ſtulti
habere ꝯcupiſcūt. nichil deorū falſorū
numeroſitas ꝓſit ꝯfutati atq; cōuicti
conantur aſſerē: nō ꝓpter vite pn̄tis
vtilitatē. ſꝫ ꝓpter eam q̄ poſt mortē fu
tura eſt. colendos deos. Nā iſtis qui
ꝓpter amicicias mūdi huius volunt
vana colē ⁊ nō ſe ꝑmitti puerilibꝫ ſen
ſibꝫ ꝯqueruntur: hijs quinq; libris ſa
tis arbitror eſſe reſponſū. Quorū tres
ꝑores cū edidiſſem. et in multorū ma
nibꝫ eſſe cepiſſent: audiui quoſdā ne-
ſcio ꝙ̄ aduſus eos reſponſionē ſcribē
do ꝑparaē. Deinde ad me platū eſt q̄
iam ſcpſerint: ſꝫ tempus querāt. quo
ſine piculo poſſint edē. Quos admo-
neo: nō optent qđ eis nō expedit. Fa
cile eſt eni cuiꝙ̄ videi reſpondiſſe: q̄
tacere noluerit. Aut quid eſt loqua-
cius vanitate? Que non ideo poteſt
qđ veritas: q̄ ſi noluerit tacere: etiam
plus poteſt clamaē ꝙ̄ veritas. Sꝫ ꝯſi-
derēt omnia diligenter: et ſi forte ſine
ſtudio ꝑtium iudicantes. talia eſſe ꝑ
ſpexerint q̄ potius exagitari ꝙ̄ ꝯuel-
li poſſent garrulitate impudētiſſima.
et quaſi ſatirica vel mimica leuitate co
hibeāt ſuas nugas: et potius a prudē
tibꝫ emēdari. ꝙ̄ laudari ab imprudē
tibꝫ eligāt. Nā ſi nō ad libertatē vera
dicēdi. ſꝫ ad licentiam maledicendi tē
pus expectāt: abſit vt eis eueniat qđ
ait tullius de quodā qui peccandi licē
tia felix appellabatur. O miſerum: cui
peccaē licebat. Vn̄ quiſquis eſt q̄ ma
ledicendi licentia felicē ſe putat. mul-
to erit felicior ſi hoc illi omnino nō li-
ceat: cum poſſit depoſita inanitate ia
ctātie etiam iſto tēpore. tanꝙ̄ ſtudio
ꝯſulendi. quicquid voluerit ꝯtradicē:
et quātū poſſunt ab eis quos ꝯſulit a-
mica diſputacōne. honeſte. grauiter.
libere. quod oportet audiē.

Explicit liber quintus.
Incipiūt capitula libri ſexti.

i. De hijs qui dicūt deos a ſe nō ꝓpter pn̄tē vitam coli ſed propter eternam.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf